

SVOBODA

РІН XX. ДЖЕРСИ СІТИ, Н. ДЖ. ЧЕТВЕР, 5-ГО ВЕРЕСНЯ 1912. ЧИСЛО 36.

VOL. XX. JERSEY CITY, N. J., THURSDAY, SEPTEMBER 5, 1912. No. 36.

Розмет Р. Ж. Союзу за місяць вересень 1912 р.

Розхід за місяць вересень єсть:

За померших членів або їх жени і за випадки каліцтва.

178. Вороняк Катарина	500.00
5. Демян Федор	1000.00
252. Шепеші Івана	1000.00
33. Маланич Іван	1000.00
306. Крех Іван	1000.00
306. Молодець Григорій	500.00
122. Гвіздяк Зузан. ж. Андрея	400.00
9. Бак Анна ж. Стефана	400.00
237. Саноцка Кароліна ж. Івана	400.00
157. Дудра Петро	100.00
188. Дзюба Іван	100.00
209. Данчак Григорій	100.00

Разом виплачено за помог **\$6.500.00**

Свобода решта за друки **100.00**

Платня гол. урядників за місяць вересень **270.00**

На видатки XII. Головн. Конвенції І ша рата **3700.00**

Засіданє Контр. Комісії і Головного Уряду **415.76**

Адміністр. Союзу за місяць вересень **185.57**

Весь розхід вносить **\$11.171.33**

Розмет платить 12.708 членів на ціле посмертне (кождий по 82 цнт.) і 2.025 членів на пів посмертного (кождий по 41 центів).

Крім того кождий член платить за орган „Союзу“ по 10 центів, на Реворвий Фонд по 5 центів, на Народний Фонд по 1 центі, на Фонд Відних по 1 центі, на Фонд Еміграційний по 1 центі.

Член на ціле посмертне платить 1.00 дол., а на половину посмертного 59 центів.

Д. Капітула, председатель,

А. Шаршонь, гол. касієр.

С. Ядловський, гол. секр.

Новинки.

Гість з Галичини. З нагоди XII. Головної Конвенції Русько-Народного Союзу вислав до нас Краєвий Шкільний Союз, „Рідна Школа“, Товариство „Просвіта“ та інші просвітні організації, як також і економічні союзні товариства в Галичині свого делегата п. Семена Демидчука. Його задачію буде поінформувати наших земляків в Америці про теперішні відносини між галицькими Українцями та про їх найновіші стремління, про поступи в шкільній і просвітній роботі та про економічну організацію в останніх часах. Крім сього має подати п. Демидчук прозекти спільної праці американських та галицьких Українців на деяких областях та способи удержання національної єдності та лучности переселенців зі Старим Краєм. По зложенню привіту на Головній Конвенції від Галицьких Українців відвідає п. Демидчук також ле-

які наші кольонії, щоб на основі зібраного матеріалу представити галицьким центральним організаціям і товариствам жите американських Українців.

Ті, що вертають до старого краю повинні звернути свою увагу на те, що у Львові існує наше парцеляційне Товариство „Земля“, котре викуплює фільварки від дідичів та розпарцельовує їх між наших людей. Ті Американці, що вертають до краю, повинні користати з доброї нагоди та купувати землю, щоб не допустити Мазурів до східної Галичини.

Парцеляційне Товариство „Земля“ купило за 4 роки існування около 5000 моргів, з котрих около 3500 моргів розпарцельовано. Доси розпарцельовано:

1) Грималівка пов. Броди 933 моргів, 2) Загірє пов. Рогатин 103 м., 3) Хмелівка пов. Тереховли 710 м., 4) Горбачі пов. Львів суд Ширець 707 м., 5) Викторівка коло Лагодова пов. Перемишляни 170 м., 6) в Рокшницях пов. Перемишль 200 м.

Тепер парцельовує ся: решту в Горбачах і решту т Рокшницях 600 м., 7) в Волкові пов. Львів 180 м., 8) в Іваню золотім пов. Заліщики 950 м.

Купуйте поле в Іваню, се славно заліщичина, тут удає ся тютюн, виноград і морелі. В Іваню є 350 моргів ліса і свій камінь, церков і школа в місці — до стації Дзвиняч, Жежава 4 к.м., до Заліщик 12 к.м.; почта Устєчко над Дністром. — За морг платить ся від 800—1200 корон, за ліс так само.

Тов-о „Земля“ дає грунт на виплати і виробляє позички на довгі роки на 4½%. Вертайте і пізнайте світ скріпить силу братів в старім краю. Помагайте Братям в старім краю купувати землю і складайте гроші в руських банках. Тов-о „Земля“ дає 5% і вище, як більша вкладка.

Можете складати у Львові: в „Землі“ або в інших великих руських банках як в Земельнім Банку, в „Дністрі“, в „Краєвім Союзі Кредитовім“, або в Руській Шадниці в Перемишлі. За Ваші ошадности будуть Ваші Братя в старім краю купувати землю, а Ви будете мали заслугу і процент добрий і певні гроші.

Коли би Ви свої гроші склали в старім краю, то можна би річно парцельовати між наших людей десять тисяч або і більше моргів, а Товариство „Земля“ купувало би не 2 або 3 фільварки на рік, але 10 або 15.

В справах парцеляції пишть до Товариства „Земля“, бо Товариство все купує землю і хочби тепер не було грунту до купки в такім повіті, якби дехто з Вас хотів, то за кілька місяців може бути. Пишть де хотілиосьте купити, подавайте свої адреси. Товариство „Земля“ Вас повідомить, як буде мати таку землю, яку схочете. Адреса Товариства „Земля“ руська: Парцеляційне Товариство „Земля“ у Львові, ринок 43. Німецька: „Zemla“, Lemberg. Ringplatz 43, Europe — Austria.

В Брунліні, Н. Й. засновалось Бр. сьв. Петра і Павла, котре дуже красо-

зостає. Если би хто не належав ще нігде до організації, повинен до нього записати ся. Мітінг відбувають ся в послідну суботу під числом 351-353 Атлантік Аве. В уряді сего Братства суть: М. Квасницький предс., С. Вздель кас. і І. Ільків писар.

Святкованє Робітничого Дня в Нью Йорку. Минулого понеділка відбула ся в Нью Йорку з нагоди робітничого свята (Лейбер Дей) величава парада, у якій взяло участь понад 30 тисяч людей. Улицями міста маширували робітники, робітничі і діти. Найбільше стосунково людей достарчила до сеї паради юнія кушніврів, що суть тепер на страйку. Найгарнійше виглядали відділи робітниць, що були прибрані у сніжно біле платє. До участі у сій параді зголосило ся було також 1000 членів „Промислових Робітників Світа“, але їх не прийнято, бо тактича сих робітників розхдить ся значно з тактикою юнії, що носить назву „Американська Федарация Праці“, котра власне уряджувала сю параду. Дехто думав, що неприняті до участі в параді робітники товариства „Промислових Робітників Світа“ викличуть підчас походу бучу, але до експецієв не прийшло, бо сильний відділ поліції пильнував, щоб ціла парада відбула ся в належнім ладі і порядку. Понеділковий день (2. с. м.) був, як на теперішню пору, дуже холодний (найхолоднійший в протягу послідних 27 літ), а крім того сів заєдно дрібний дощ. Помимо тої негоди робітнича парада удала ся знаменито. Сотки тисяч людей приглядали ся з зацікавленем величезному походу і від часу до часу видавали веселі, підбадьоруючі оклики в честь машируючих кадр.

Скандали між нашим духовенством. Скандалам наших пан-отців нема кінця. Сим разом героєм дня є о. Е. Красіцький, гр.-кат. парох при руській церкві у Вінніпегу, який виправив ся з Канади до Злучених Держав шукати собі „кухарки.“ Щастє сприяло путешествію о. Красіцького і він знайшов собі гарну, молоду дівчину, якусь Марію Томашевську в місті Детроїт, Міч. Та наглий романс нашого пан-отця скінчив ся таки при першій акті. Детроїтська поліція арештувала душпастиря на донесенє сестри уведеної дівчини, жінки одного лікаря в Детроїт. Арештованє було тим більше фатальне, що відбуло ся саме в часі, коли о. Красіцький веідав на потяг зі своєю кухарочкою. Дівчину відвела поліція до дому, а юна випушасували до стації з острим наказом, щоб не вертав більше до Детроїт. — „Новий Край“.

Сналчив ножем свою дитину, підпалив хату а сам повісив ся робітник з Рошоша в Чернівцях Юрій Блас. Блас був налоговим піяком і через те розвів ся навіть з жінкою. З дітей, яких Бласи мали семеро, лишило ся четверо при мамі а троє при татові. В середу прийшов Блас паний як ніч до дому, вхопив ніж і зранив тяжко свого пятлітного сина в чоло; дитина якось дивним дивом вирвала ся звірському батькови з рук. Тоді він підійшов до шафи, підпа-

лив її а сам пішов до стодолі і повісив ся. На щастє переходин поліціант попри хату, вадрів огонь і ще завчасу виратував троє дітей, які були поховали ся і вже були стратили притомність. Як огонь згашено, найдено й трупа Бласа в стодолі, але він був вже неживий.

Осторожно з напитками! В Монтреалі, Канада, померло недавно 11 російських робітників через уживанє деревляного алькоголю. Робітники справляли собі іменни і на сю оказію закупили кілька бочок пива і горівки. Випивши до вечера все, що було в хаті, вислали знов одного з товаришів до міста і сеї приніє шість фляшок горівки. Робітники горівку випили і скоро опісля кождий з них почув сильні болі і корчі в жолудку; двоє з них з болю сейчас збожеволіли. Дали знати до ратунової стації — привезено до шпиталя ледви притомних і скоро потім усі девять померли серед страшних мук. Поміч лікарська не помогла нічого. Двоє інших загинуло ще дома. Сила сего алькоголю була так отрійною, що всі робітники, які його випили, в кілька мінут опісля послипли.

В Летбридж, Альта викрито недавно поліційний скандал. Арештовано інспектора поліції за натяганє проститутток на датки для добродійних цілей, котрі то датки він ховав у свої кишени. Декотрі властительки домів розпусти давали йому по 50 і 80 дол. на раз, щоб лише інспектор дивив ся через пальці на їх бізнес в місті.

Пригода в цирку. Підчас циркового представлення в Савт Норвок, Конн. вирвали ся з клітки два льви. Се стало ся в наметі призначенім для звіврат в часі їх кормлення, а сей намет був примешний до циркової арени. Коли льви вишпили з клітки, сторож наробив крику і прикликав інших товаришів до помочи. Один з львів кинув ся на сточого у своїй перегорідці слона і розпочав з ним завзяту борбу. Він вискочив слонови на хребет, заричав страшенно і вшв ся остриями зубами в його тіло. Сторожі почали стріляти на пострах інших звівратам, котрі також стали з собою дерти ся. Загальний рик звіврат і численні стріли циркової обслуги стягнули до сього бічного намету багато цікавої публіки, що сиділа доси у головнім цирковім наметі, приглядаючись представленю. На вид дикої борби льва із слоном публіка пошла в стан загального переполоху. Женщини падали зімлілі на землю, а по них доптали люди із сильнішими нервами, втікаючи навманя з місця звіврачного бою. Борба льва з слоном тревала лише кілька хвиль; слонови удало ся досягнути свого ворога його довгою трубою, а коли се стало ся, слон тріпнув львом до землі і убив його на місці. Сторожі убили або пострілили також кілька інших звіврат, заки вдало ся привернути цілковитий лад і порядок. Представленє перервано, бо треба було зайти ся поточоченими підчас сього випадку людьми.

Начерк розвою Р. Н. Союзу від його основаня аж по нинішній день.

В другій половині липня 1893 р. скликало Братство св. Кирила і Методія в Шамокін, Па. загальні збори і на тих зборах заложено руську організацію: „Руський Народний Союз.“ Статуту „Союзу“ вироблено на засадах широкої автономії: ухвалено було приймати до нової організації усіх Русинів і Русинок без різниці віри і без згляду на стан суспільний нововступаючих членів. Урядниками „Союзу“ зістали вибрані: Теодозій Талпаш, председателем; Іван Глова, касієром, а о. Іван Констанкевич, секретарем.

Зараз по тих зборах приступило до „Союзу“ Братство св. Петра і Павла в Мт. Кармел, Па., а в серпні Братство св. Івана Хрестителя в Олифант, Па. В місяцю жовтні вступило до „Союзу“ православне Братство Успенія Пресв. Богородиці в Вилкесбери, Па. Се братство заплатило тільки одну місячну вкладку і зараз таки виступило, взявши наперед 300 доларів за помершого члена. Такий людський поступок о. прогосрея Товта захитав був невеличкою касою „Союзу“ та не на довго. Председатель, д. Талпаш враз з секретарем о. Констанкевичем з'їздили (очевидно за свої власні гроші, бо в касі „Союзу“ не було нічого) трохи не всі тодішні парохії і своїм горячим словом приєднували молоденькому „Союзови“ чимраз більшу скількість свідомих Русинів. В жовтні приступило до „Союзу“ Братство св. Петра і Павла в Джерзі Сіті. Н. Дж., а згодом і інші братства.

Перша піврічна конвенція „Союзу“ (вже офіційна, бо з делегатами) відбула ся дня 22 лютого 1894 р. в Шамокін, Па. На тій конвенції ухвалено деякі поправки до статутів, а посмертне оставлено те саме т. є 300 доларів з місячною вкладкою 50 центів. Урядників вибрано тих самих. Перша річна конвенція відбула ся 4. липня 1894 р. в Мт. Кармел, Па. *)

Дальші конвенції молоденького Р. Н. Союзу відбували ся що року в місцевостях Лянсфорд, Па., Олифант, Па. та Мейфілд, Па. і вони не принесли ніяких дійсних змін в організації.

Доперва по п'ятих роках існування Р. Н. Союзу стає вже поважнішою організацією, яка виходить поза межі парохіяльщини, поза межі одної громади. Р. Н. Союз стає прибирати ціли загальної, народної організації. Природним наслідком сего зросту Р. Н. Союзу вийшла потреба публично подавати до відома його фінансовий стан, його діловодство. І ось у числі 15 ім „Свободи“ з 1898-го року ми находимо вперше оголошено друком місячне справозданє за марець 1898 року. У ній, попри імена поодиноких людей, які одинцем належали до Р. Н. С. подано ще отей брацтва та суму, яку вони заплатили до каси: McAdoo, Pa., Бр. св. Володимира (\$64.00); St. Louis, Mo. Бр. св. Мих. (\$14.00); Shenandoah, Pa., Бр. св. Мих. (\$28.00); Yonkers, N. Y. Бр. св. Мих. (6.00); Buffalo, N. Y. Бр. св. Ів. Хрест. (9.50); Pittsburg, Pa., Бр. св. о. Николая (\$79.00); McAdoo, Pa.

Бл. п. о. Ант. Бончевський.

Бр. Покр. Пр. Діви (\$20.60); Olyphant, Pa. Бр. св. Ів. Хрест. (\$77.50); Mayfield, Pa., Бр. св. Кир. і Мет. (\$27.00); Mt-Carmel, Pa., Бр. св. Дим. (\$27.00); Elmira, Pa., Бр. св. Мих. (\$8.00); Mt-Carmel, Pa., Бр. св. П. і П. (\$21.50); W. Troy, N. Y., Бр. св. Ник. (\$8.50); Landsford, Pa. Бр. Пр. Бр. (\$29.75); Ansonia, Conn. Бр. св. А. П. П. (\$28.00); St. Clair, Pa., Бр. Пр. Діви (\$19.00); Shamokin, Pa., Бр. св. Кир. і Мет. (67.00).

Дальше з того справозданя довідуємо ся, що з кінцен марта 1898 р. Р. Н. Союз мав в своїй касі 4.790.32 готівки.

На дни 7-го червня 1898 р. відбула ся V-та головна конвенція в Шенандо, Па. На ній вибрано урядниками на р. 1898—1900: Юр. Хвляк, пр.; о. Ант. Бончевський, секр. Конд. Котанчик, касієр; до конт. комісії увійшли: о. Іван Ардан, Конт. Кирчів і Й. Коваль. Виділовими вибраною А. Каню, Ал. Шлянту, Ант. Онуцака, Т. Вєхну, С. Русина і о. Ст. Макара.

В часі конвенції Р. Н. Союз числив 1.400 членів. Готівка в касі виносилася 5.688,57 дол.

Отсея конв. піднесла посмертне з 500 на 600 дол. за 50 центів місячної вкладки а 300 дол. посмертного за 25 центів місячної вкладки. Рівнож на сій конвенції ухвалено, що від тепер дальші конвенції мають відбувати ся що 2 роки. (До сеї пори відбували ся що року.) На покритє коштів конв. кожний член був обов'язаний вложити наперед 25 цнт. Позаяк тоді належали ще поодинокі члени до Р. Н. Союзу, а не цілі братства як одиниці, тому на кождім плейзі де були члени, вибрано колектора, який збирав місячне і відсилав до головної каси. На покритє своїх коштів відтягав собі від кожного долара 1-го цента. Обов'язком членів було припильнувати, аби такий колектор точно і на час відсилав сколектовані гроші.

Минуло два роки праці і жури. А за цих два роки Р. Н. С. зріс значно у силу і масток. Осє на VI-ій конвенції відбула ся дня 12-го червня 1900 року в Пітсбург, Па. числять уже 2450 дорослих членів та 520 дітей. Сі члени були згуртовані в 36 братствах і 9 відділах Мол. Р. Н. С. Каса організації числить уже 10.184.40 дол. На конвенції бере живу участь 41 делегатів та 12 головних урядників. З важніших ухвал тої конв. замінити належить піднесенє місячного на 70 ц. та підвешенє вступного і приймає цїлих братств до Р. Н. Союзу як о.

динця, а не поодиноких людей. До головного уряду на роки 1900—1902 вибрано о. А. Бончевського, пр.; Дионіза Пирча, секр. та Ал. Шлянту кас. Радними: Гришка, о. Н. Дмитрова, А. Добоша, Г. Курилу і Ф. Гуретяка. До конт. комісії: о. Ів. Ардана, К. Котанчика і А. Онуцака.

І опять по двох дальших роках сходять ся делегати на VII. гол. конвенцію до Jersey City, N. J. є віх крім гол. урядників 31 і вони репрезентують 60 місцевих відділів, які числять разом 2.905 дорослих членів та 479 дітей. Поступ в зрості членів за два роки дуже слабкий. Рівнож і каса Р. Н. Союзу виказує всего лиш 17.852.47 дол. готівки. Отсея застій в організації треба приписати головно невмілому і неточному веденю діловодства тодішнім секретарем і гол. касієром. На конвенції повитягано на свєтло денне багато дечого такого, що не повинно діяти ся в організації, отже і не дивниця, що народ не міг мати до нїєї довіри. Ся конвенція була вельми бурлива і тревала 3 дни. До головного уряду вибрано на роки 1902—1904: о. Ник. Стефановича, пр., Д. Пирча, секр. і Ал. Шаршоня кас. Виділові: М. Турок, А. Добош, М. Грацонь, Д. Голод, М. Пачута і Ів. Сабат. До конт. комісії о. Н. Підгорецького, Конст. Кирчова і Ів. Гардого.

Бл. п. о. Н. Стефанович.

VIII. головна ювілейна конв. Р. Н. Союзу почала ся 30. мая 1904 р. в Шамокін, Па. На ній, крім головного уряду явило ся 50 делегатів які заступали на конв. 5.857 членів. За два роки отже Р. Н. Союз помімо шаленої ворожої агітації зріс о 2.599 членів та 52 нових відділів. Стан каси за те виносил всего лиш 17.993.34 дол., отже за два роки масток Р. Н. Союзу зріс всего лиш о 440.87 дол. Сю аномалію толкує ся незвичайною смертністю членів в тім періоді; а позаяк члени платили не розмет а лиш сталу місячну вкладку, отже каса скорі вичерпувала ся. З нагоди 10-літної ювілейної конвенції тодішній предс., о. Н. Стефанович подав до відомости, що за перших 10 літ сего існування виплатив Р. Н. Союз посмертного по 134 померших членах 67.669. 98 дол.; жен умерло за 10 літ 85 по котрих виплачено 26.333.25 дол. запомог та 22 дітей, по котрих вичерпано 575.00 дол. Отже за перших 10 літ сего існування виплатив Р. Н. Союз 94.578.23 дол. посмертних запомог а крім них запомог звичайних для своїх членів на суму 5.463.80.

З важніших ухвал отсеї конвенції треба піднести: члени платять раз в рік по 25 цнт. на залізний фонд; кожний відділ має право вислати лиш одного делегата і то найбільше з трьох голосами; потверджено уряд головного організатора; на випадок великої смертності голов. уряд має право зарядити розмет.

До нового уряду на роки 1904—6 увійшли: К. Кирчів, пр.; С. Ядловський, секр.; А. Шаршонь, кас.; конт. комісія: о. А. Улицький, Й. Воргач і М. Турковський. Радні: А. Валєвський, М. Дембіцький, А. Сорока, А. Семанівський, К. Кобан і І. Паралік.

Зворотню і вельми важною являє ся XI. конвенція Р. Н. Союзу, що відбула ся на днях 25—29 червня 1906 р. в Скрентон, Па. Вона змінила дотеперішну систему плачення на розмет, чим повела організацію о один крок ближше до совершенности, та поставила її на сильніших фінансових підставах.

Делегатів на тій конвенції було 72 та 10 урядників. Зі справозданя гол. секретаря виходило, що всі члени підчас XI. гол. конвенції Р. Н. Союз числив 7.880 а каса виносилася 22.335.44 дол. На тій конв. прийнято за патрона Р. Н. С. св. Володимира та установлено уряд дух. управителя. Суму посмертного піднесено на 500 і 1000 дол. Ухвалено, що орган, то є „Свобода“ має друкувати ся фонетичною правописом. Крім сих важніших ухвал, прийнято і передиспутовано новий статут, так що по тій конвенції вийшов Р. Н. Союз вже організацією спілою, сильною. Колиб вільно нам ужити того вислову, то XI. конвенція скінчила хлопячий вік нашої організації а почала його вік мужеський, вік розцвіту і сил.

На сій конвенції голов. урядників вибрано як слїдує: К. Кирчів пр.; А. Шаршонь, кас.; С. Ядловський, секр. фін.; Т. Лабовський, секр. рек.; радні: Т. Талпаш, М. Бєля, Моніта, Т. Семенюк, Н. Овсак і Поливка; конт. комісія: о. Левицький, Й. Стеткевич, і Калакула.

В два літа пізнійше, дня 7-го липня 1908 р. з'їхали ся опять делегати на X-у головну конвенцію до Філадельфії, Па. Було вже їх 121 делегатів зі 178 відділів та 15 [головних урядників. Маєток Р. Н. Союзу виносил 46.071.26 дол. Посмертних запомог за літа 1906—1908 виплачено на суму 109.870.98 а членам запомог звичайних 9.900.00 дол. Усіх відділів в часі X. конвенції було 182, що числили 10.266 членів. Отсея конвенція пішла дальше шляхом початим на VIII. гол. конв. в Скрентоні і ухвалила, що членом Р. Н. Союзу може бути лиш греко або прямо католик, і т. п. „вірєсповідні“ параграфи. Отсі параграфи два літа опісля стали притокою до поважних забурень і непорозумін в нашої організації. X-та головна конвенція з одушевленєм іменувала прихавшого недавно до Америки гр.-кат. єпископа, С. С. Ортинського першим почесним членом та покровителем Р. Н. Союзу; крім сего вислала депутацію до Апостольського делегата в Вапінгтоні з просьбою о попере руського Владика.

На сій конвенції рівнож ухвалено закупити часопись „Свободу“ враз з друкарнею на власність організації. Порішено видавати для тих Русинів з Угорщини, що не вміють читати руського письма, окрему часопись латинськими буквами.

Урядниками на літа 1908—1910 зістали вибрані: Д. Капігула, предс.; А. Шаршонь, кас.; С. Ядловський, ф. секр.; Т. Лабовський, секр. рекорд.; конт. комісія: о. Д. Добротвор, М. Бабій і В. Гришко; радні: М. Бєля, П. Ярема, Ів. Глова, А. Стефанович, А. Горбаль і Чегін.

В часі двох літ, що розділяють філадельфійську конвенцію від клеветляндської припадає період найбільшого розцвіту організації. Приходить схета назвати сей зріст майже ненатуральним, штучним. Спринила його агітація оттих чинників, які бажали перетворити Р. Н. Союз на організацію церковну, конфесійну. Природна річ, що такий штучний, теплярняний зріст організації не міг довго тревати, всеж таки за 2 роки він приспорив організації 122 нових відділів та 5.931 членів.

*) Отсеї початкові стрічки перебрано з Калєндаря Р. Н. Союзу на 1909-ий рік. Пр. Ант.

Але рівночасно з тим росло також і невдоволенє тих елементів, які не хотіли бачити в організації ніяких реалістичних закрасок. Се, а головно — ніде правди діти — і заведені особисті амбіції одилиць, довело вибуху на XI. гол. Конвенції в Клівленд, О.

XI-та Конвенція почала ся в Клівленд, Огайо дня 20-го вересня 1910 року. На ній явило ся 202 делегатів та 20 головних урядників. З виказів, зложених на Конвенції в тім часі числила організація 14.430 дорослих членів та 1.767 дітей. Майно Р. Н. Союзу (враз з фондом сирітським) вносило 100 тисяч 388 дол. і 96 цент.

Поміж обома струями, які до сеї пори вели тиху борбу в організації, прийшло тепер до острого конфлікту; Конвенція в Клівленд, О. належить до найбурливіших, про які знає розказати історія Р. Н. Союзу. Ось такі ухвали, як зміна назви на „Греко-Католицький Руський Союз в Америці“ з усіми консеквентними дальшими змінами параграфів в тім напрямі, довела до того, що часть членів організації відірвала ся і оснувала нову. І взагалі мож сказати, що клівлендська Конвенція належить до найнещасливіших в розвою Р. Н. Союзу. Крім повищої зміни в напрямі конфесійнім вона не зробила нічого, була одною великою невдачею, якої наслідки приходило ся Р. Н. Союзови поносити ще до недавна. На роки 1910—1912 вибрано на ній слідуєчий уряд:

Днесь, в передодні XII-ї конвенції, що пічне ся на дни 9-го вересня с. р. в Вилксбери, Па. завдані попередно Р. Н. Союзом рани заклепили ся, а по части вигодили ся. По бурях і хуртовинах, які лютували і шар

пали Р. Н. Союзови цілий рік по Клевеландській конвенції, настав тепер спокій а за тим і нормальний розвій та зріст організації. За послідний рік наша організація доповнила усі ті прірви, які повстали у її членах по XI-ї конвенції і днесь числить опять 14.733 дорослих членів. В порівнянню з числом членів з перед 2-х літ, є вправді приросту всего лиш 303 членів; але зваживши сі аномальні віносини, які панували в Р. Н. Союзі сейчас по конвенції в Клевеланд, зваживши, що за той один рік Р. Н. Союз стратив близько 2.000 старих членів, ми гордо можемо сказати, що днесь несе наша дорога організація не лиш відзискала свої страти, але скорим кроком йде в перед, розвиває ся. І то розвиває ся не в наслідок штучного, ненормального підганяня, але природним способом. А такий спосіб розвою гарантує найгарніші і найпевніші успіхи.

Не менше гарно представляє ся і фінансова сторона нашої організації. Після послідного справозданя головної контрольної комісії дійсний меток Р. Н. Союзу, то значить без сирітського фонду, вносить 110.832 87. Порівнявши се зі станом дійсного маєтку в часі клівлендської конвенції, 70.231.47 дол. ми бачимо гарний приріст, бо 40.601.30 дол. Се є розвій, яким теперішній головний уряд нашої організації може гордити ся. Такого фінансового розвою не виказав ще ніодин дволітний, міжконвенційний період. А се для організації такої, якою є Р. Н. Союз справа найголовніша, перворядної ваги.

Наконець згадаю, що тяжко було мені оперти ся покусі не почислити, яку то суму підмог від часу свого

істнованя аж до сеї пори виплатив Р. Н. Союз. По перечисленю усіх справоздань від часу основаня Р. Н. Союзу, то є від року 1894-го аж по день 1-го серпня 1912-го року Р. Н. Союз виплатив посмертних запомог по померлих членах на суму 657.110 дол. 77 центів; звичайних запомог членам за сей сам час виплачено 48.898 80 дол. Разом отже виплатив Р. Н. Союз 706 тисяч 19 доларів і 57 центів або близько три чверти мільона доларів. І се за 18 літ істнованя. Є се сума, як на наші обставини велитенська.

Глядячи на се величезне діло любови і милосердя яке сповняє наша організація, почисливши усі ті всушені Р. Н. Союзом сльози вдів і сиріт, сама собою насуває ся на язик назва для усіх явних і скритих ворогів нашої організації: варвари!

Дальша судьба і розвій Р. Н. Союзу спочиває в руках XII-ї головної конвенції. А вона, богата досвідом попередних конвенцій, овіяна духом любови і патріотизму, певно не заведе покладаних на ній надій, а поведе Руський Народний Союз вперед, до світлої будуччини, на славу всеї Руси-України.

Ц—ний.

соймови до того зась. Австрійське правительство мусить дати університет і то у Львові. Тут даремна польська бута, даремні польські крики „не позвалями“. На польську скаженину знайде ся лік а руський нарід піде дальше в гору, дорогою свого культурного розвою.

Після заяви міністра Гусарека, зложеної в бюджетовій комісії на основі порозуміння між обома сторонами, відділено університетську справу від справи галицької виборчої реформи. Тимчасом польські політики зачинають тепер крутити і знов повторяють свою давну шсоньку, що вони згодять ся на заснованє українського університету лише під услівем, що Русини залишать обструкцію в галицькій соймі і згодять ся на таку реформу соймової виборчої ординації, яку Поляки подиктують. Притім виписують ще у віденських газетах, які читає ширший сьвіт, що Поляки хотять згоди з Русинами, але що Русини тому винні, що цісар заострив справу відомими своїми словами, та що Русини псуєють справу своїми заявами у віденських часописях, значить відповідями на польські брехні. Отже польські політики знов дали доказ, що вони стремлять в Галичині лише до панованя над руським народом, та що Русини не сьміють нічого домагати ся і мусять слухати сліпо Поляків.

Біда від богацтва.

Один з американських мільонерів, Мартен, написав цікаву книжку про богацтво, що містить виводи автора на основі личних помічень. Велике богацтво рідко коли йде рука в руку зі щастем. Звичайні смертники поза блеском життя мільонерів не бачать їх глибокої душевної трагедії. Серед широкої прилюдности поширено думку, що на сій, доступній лише для вибранців судьби висоті, вічно царствує світлий празник і що богачі почувають якесь особливше вдоволенє, близке до щастя олімпійських богів. Після заяви мільонера Мартена, головним проклятем життя мільонерів є неймовірне скучанє, від якого они нігде не находять оборони. Звідси походить — напружена погоня за новими вражіннями, що часто приймають карикатурні види.

Теперішних мільонерів вже не дозволяють звичайні обіди, навіть з найдобрішими стравами і напитками. Самий вид довгих столів, юкритих білою скатертю, прибраних в прегарні цьвіти, навіває на них непобориму зivotу. От приміром один з мільонерів спрощує гостий на розкішний празник, зовсім оригінальний в своїм роді. Величезний стіл, в буквальнім зміслі слова, гне ся під тягаром срібної і золотой посудини. Кругом него сидять гості на юнях, убрані в пестрі стріи; на копитах коний красують ся маленькі шовком мережані пантсфлі. Стоячі коні нетерпеливо поводять ся, а величезна помпата наповнює ся веселим іржанєм. Гості, схилиючись з сідла до стола, шють шампана і ведуть приятельську бесіду. Але попробуй, винахідливий господарє, ще раз устроїти такий „обід“, то всі ті бючі радостю життя лица помрачуть ся виразом смертного скучаня.

Другий обід — в пілком американськїм дусі. Величезна ідалья прикрашена дивними творами штуки. В чотирах її углах бють сріблїсті струї водограїв. В середині комнати стоїть простий сосновий стіл, заставлений несмачними стравами. Місто дорогих родів вина, витають гостий зливками пива в глиняних, звичайних збанках. За столом сидять якісь обірванці, одягнені в подерте лахміте, в заболочених і дірваних чоботах, які давно вже валяли ся по сьміту. Они утирають рот старими, пожовклими вже часописями і з цілої душі радіють сею інсценізованою комедією нужди, що хоч на хвилинку визволила їх з під гнетучого кумира богацтва.

Книга Мартена цілим рядом фактів, взятих з живої дійсности, відкидає традиційні погляди про щасливе житє мільонерів і часами будить співчутє до тих „нешасливих щасливців“, які не мають (?) до чора стеміти і річим (?)

Головний Виділ Руського Нар. Союзу на роки 1910—1912.

I-ий ряд (від лівого боку): В. Левчик, радний; О. Стеткевич, співред. „Свободи“; І. Глова, радний; Ів. Мартен, містопредс.; А. Стефанович, радний; Т. Лабовський, гол. рек. секр.; Ілія Моранець, гол. організатор.

II-ий ряд: С. Маркевич, радн.; Т. Каськів, член контр. комісії; о. В. Балог, предс. контр. ком.; Конст. Постулак, член контр. комісії.

III-ий ряд: С. Ядловський, гол. фінанс. секр.; Дм. Капігула, гол. предс.; о. Млх. Балог, дух. упра.; М. Черемшак, головна містопредсідателька; Й. Ялечко, радний.

„SVOBODA“ (LIBERTY)

THE RUTHENIAN WEEKLY

Published every Thursday at
83 Grand St., Jersey City, N. J.Published by
The Little Russian Nat'l Union
of America.

Established 1893.

ANTHONY CURKOWSKY, editor.
83 Grand St., Jersey City, N. J.K. KIRCZOW, manager
83 Grand St., Jersey City, N. J.

Terms: Two dollars a year.

The largest circulation throughout the
United States, Canada and Europe.
The only advertising medium. Rates
furnished on application.Entered as second-class matter March
30, 1911, at the Post Office at Jersey
City, N. J., under the Act of March 3,
1879.

„С В О Б О Д А“

Газетний листок для руського народа в Амери-
ці і орган „Р. Н. Союзу“, виходить щотиж-
ня в четвер і коштує:в Америці на 12 місяців \$2.00
до старого краю на 12 місяців ... \$2.50
в Америці на 6 місяців \$1.00

Оплатувати газету треба завжди з гори.

Адреса:

„SVOBODA“

83 Grand St., Jersey City, N. J.
Число телефону 498.Гроші треба посилати в режістрованим
лісті, або через експресовий або
почтовий моні ордер. Моні ордер, то є
грошовий переказ, котрий дістанете від
почтара або агента на експресовім офі-
сі, пішліть на нашу адресу, бо без того
ми не годні гроший-дітати.Дописи просять ся писати лишень
на одній стороні картки. Дописи, непри-
годні до друку, нищать ся, наколи з гори
не було зазначено, що жадає ся їх зворот-
у і не було залучено марок на зворот-

Не кличу я нас на могили.

Не кличу я вас на могили,
Що край наш покрили цілий,
Щоб втом своїм розбудили
Сей жах німий.Не кажу я вам у могилах
Шукати оружя у бій
І холод мерців-навівати
На нарід свій.Не кажу вам брати з могили
Хреста, що віками счорнів,
Що спомином смутку довів ся
З колишніх днів.В пам'ять борців, що за волю
Своїх не щадили голов,
Най викличе в серцю завилім
Святу любов.Любов, що ненавидить ката,
Як ран свого люду тяжких,
Що голосом скарги сягає
До зір самих.Любов, що могутним полум'ям
Освітить відродження шлях,
У бою подасть необхідний
Надіє стая.В борбі за права України
У сотню помножус сил,
Таку ви любов накликайте
І з снх могили.

Спомяни з давних літ.

Я був першим руським священи-
ком в Америці, бо приїхав до Шенан-
дору в грудні 1884 р.По свого священика писали наші
люди до Митрополита у Львові за пора-
дою п. Райса, котрий провадив агенту-
ру карт корабельних.Адміністратором митрополії львів-
ської був тогди Еп. Сильвестер Сембра-
тович; сей вислаючи мене на місію до
своїх вірних дав мені також власть бла-
гословити чаші з приналеж; також
церкви, цвинтарі і дзвони, як рівнож
власть розрішати від гріхів задержаних
архієрейському розрішеню. Рівночасно
мав я поручене представити ся єписко-
пови католицькому дотичної дієцезії і
познакомити ся з місцевими священи-
ками.По приїзді до Америки поїхав я з
Нью Йорку до Шенандору, щоби позна-
комити ся зі всіма людьми, а звідтам
удав ся я зараз до архієпископа кат. в
Філадельфії, котрим був тоді Расн. Од-
нак сей був вже упереджений о моїм
приїзді від польського священика з
Шенандору і тому прийняв мене зле. Сам
не показав ся, тільки його генеральний
вікарій заявив мені, що юрисдикції уді-
леної моїм архієреєм не знає і зі своєї
сторони не дозволяє мені на ніякі
священодійства; а заразом сказав, що
для місяця святініми дусі приняли ме-
не й католицькі священики в Шенан-
дорі (а іменно: польський, німецький
і айриський).По нараді зі своїми людьми прий-
шли ми до переконання, що я, маючи ю-
рисдикцію від архієрея свого обряду не
потребую дозволення від єпископа ла-
тинського. Однак для певности зате-
леграфував я до свого архієрея до Льво-
ва: що архієпископ філадельфійський
забороняє мені священодійства і що я
розичну дунастирство на підставі його
власти. Потім чекав я ще тиждень,
а коли не наспіла відповідь збороняю-
ча, розпочав я богослуження в нанятій
на ту ціль гали у п. Кері на Мейн стріт
на І. поверсі. Там також наймілено на
перший місяць чи два, 2 покійні для
мене, поки не знайшлося осібног дому
до мешканя у п. Фейніго на Кол стріт.
Отворене тимчасової каплиці відбулось
на саме Пренепороче Зачате Пр. Б.
1884 р., котре припадало в сім році на
неділю, і тому першій титул церкви
був „Пренеп. Зач.“З весною сл. року взялись ми до
будови церкви на Сентер стріт, на пло-
щі (2 льоти) купленій від державного
інспектора копальні Райна з Ашленд
за \$700. Плян на церкв був роблений
доривно, як і ціла будова була про-
ваджена на дні; роботу вів тесля Сміт
зі своїми трома синами. Церков була
40 стій широка, а 70 довга, на поверсі
а під нею було тимчасове мешкання для
священика і гали на збори.Підчас будови зайшов се оден при-
падок, котрий трохи припорив роботи
і змінив первісний плян будови; а імен-
но, коли кровки на даху були уставле-
ні, нім лати поприбнвано, дах завалив
ся і декотрі кровки цоломились,
так що треба було дати стелю плоску,
хоч первісно було пляноване піскле-
пінс пойд кровки; і тому то вистота цер-
кви виїшла трохи замала, бо лиш 18
стіл. — З тим всім церкв укінчено в
осени по св. Михаїлі і надано їй ти-
тул св. Михаїла.В короткім часі по моїм приїзді по-
чало згодюватись до мене много лю-
дей з інших місць — для заспокоєня
своїх духовних потреб, так, що небавом
зродилась у мене гадка, для удержаня
єдності нашого народа — видаваня га-
зети в нашій рідній мові.Але як до того взятись, коли не бу-
ло ані редактора, ані якого письменни-
ка, ані друкарні з нашим письмом в ці-
лій Америці. Зачав я проте сам учини
ся друкарства, спровадивши собі спер-
шу малу ручну прасу з англійським
письмом; відтак спровадив я руські че-
ренки „кирилицю“ з друкарні стаєро-
пільської, котрі мали ту недогідність,
що були трохи висні від звичайних ан-
глійських букв, так що разом тяжко
було друкувати.Тою кирилицею зачав я друкувати
першу газету, котру назвав я: „Амери-Хорошо
Богдану и Ольге
Александрович
в Филадельфии
14.7
о. Иван Волынский
на урлима до с. 3.
6 вересня 1908на”. Друкарства ходив я учини ся до
друкарні Геральда, а потому учив я
своїх хлопців; першими моїми поміч-
никами в друкарні були: Григорий
Дольний, молодий дяк нашої церкви і
ще молодий хлопець, Василь Сарич.
— Ми склали черенки у себе а дру-
кували зразу на якийсь старій ручній
прасі, котру я купив в Нью Йорку. Од-
нак вскорі показалося практичійшим
взяти склад забитий в раму, на тачках
до друкарні Геральда, де відбувалось
мо. Газета ся виходила на чотирох сто-
рінках невеликого формату. З початку
черенок було обмаль, так що анонси
треба було стереотипувати, а черенки
розбирати до дальшого ужитку. Пізній-
ше спровадив я гражданку, котра вже
була одної висоти з англійськими че-
ренками загально уживаними.Редакцію провадив я сам; газета ви-
ходила 2 рази на місяць, але при моїх
безнастанних густо-часто далеких душ-
пастирських подорожах і на то не все
ставало часу. Деколи помагала мені в
редагованю покійна моя жена, особливо
в т. зв. „редагованю ножичковим“ п.
заголов.: „Вісти з старого краю“, котрі
нераз були зладжені, нім я приїхав з
якої місії.Те все діялось в 1886 році. Трохи
легше стало, коли в слідуочім році
приїхав до Америки п. Володимир Сі-
менович і обняв на якийсь час редакцію
газети, а потім також і фаховий друкар
п. Бачинський. Обставини сі змінили
нашу газету о стілько, що почала вихо-
дити в більшій форматі, однак частій-
ше, як два рази на місяць не мож було
видавати, бо й так до неї я мусів до-
кладати.Рівночасно з п. Сіменовичем при-
хав був також о. Зиновій Ляхович, ко-
трий однак небавом помер. Яж знова
з бігом часу відчувачи чим раз біль-
шу потребу наших священиків в Аме-
риці, вислав в р. 1888 п. Сіменовича до
Європи, котрому удалося привезти за-
ледни одного о. Андруховича. На него,
я повертаючи в червні 1889 р. до Га-
личчини, зіставив не тільки всі церкви,
які за той час побудовано (в Шамокін,
Джерзі Сіті, Філянд, Кінгстон, Мінне-
аполіс) але також передав йому цілу
газету.Яка судба стрінула газету „Амери-
ку“, по моїм відїзді, сега я докладно не
можу подати: знаю лиш, що „Америка“
перестала небавом виходити, а на її
місце появилася „Свобода“.О союзі братств руських, котрі за-
кладались за моїх часів, я вже думав
тогди, однак тих всіх братств було ще
троха за мало на союз і тому гадку сю
зреалізовано аж по моїм відїзді.

„Свобода“ 1893—1912 р.

Про перні початки нашої преси в
Америці говорив о. Волянський в по-
передній статі п. з. „Спомяни з ми-
нулих літ“. Видавана ним „Амери-
ка“ по короткім часі свого істнованя
перестала виходити і наша Русь ли-
шила ся якийсь час без свого органу.Доперва в році 1893-ім, 15-го ве-
ресня вишло перше число нової ча-
сописи, що звала ся „Свобода“. По-
чала ся часопись виходити в Джерзі
Сіті, Н. Дж. під редакцію тамошно-
го пароха, о. Гр. Грушки. О. Гр.
Грушка видавав і редагував „Свобо-
ду“ від 15-го вересня 1893-го року
до 18-го липня 1895-го р. Видав він
загалом в 1893-ім р. 7 чисел, в 1894-ім
46 чисел та 1895-ім р. 18 ч., разом
отже 82 чисел.Від 18. липня 1895 р. до 15. чер-
вня 1896 р. виходила „Свобода“ в
Шамокін Па., а дня 2-го липня 1896,
перенесено редакцію до Мп. Carmel,
Па. Тут виходила „Свобода“ аж до
12-го липня 1900-го року. З днем 1-го
серпня 1900 виходить „Свобода“ в
Олифант, Па., під редакцію о. Івана
Ардана. Тут оставала редакція аж до
2-го липня 1903 р. З днем 9-го лип-
ня 1903 перенесено опять редакцію
до Скрантон, Па., де часопись оста-
вала аж по день 29-го падолиста 1906.
З новим роком 1907-го р. переніс то-
дішний видавець і редактор „Свобо-
ди“, д. Іван Ардан часопись до Нью
Йорку. Тут вона оставала аж по день
6-го цвітня 1911, коли то перенесе-
но її до Джерзі Сіті, Н. Дж.Спершу часопись „Свобода“ була
власністю о. Гр. Грушки. По нім пе-
ребрала її спілка священиків, які в па-
ру літ опісля передали часопись д. Ів.
Арданові. Від нього відкупила „Сво-
боду“ в 1907-ім році спілка „Ruthenian
Publishing & Exchange Co“, а в
рік пізнійше, на підставі ухвали го-
ловної Х-ої конвенції в Філадельфії
відкупив від ньої часопись Руський
Народний Союз на власність органі-
зації. Від сеї хвилі аж по нинішний
день редактором „Свободи“ є А. Цур-
ковський, з однірочною перервою 1910
—1911 коли то покликав гол. уряд
на редактора п. О. Стеткевича. Управ-
ителем (менеджером) „Свободи“ від
початку її переходу на власність Р.
Н. Союзу є д. К. Кирчів.В перших роках свого істнованя
„Свобода“ була часописю, яка пере-
важно служила і боронила інтересів
тодішних священиків народівців, я-
ких було ледви кількох. Вона обсто-
ювала за інтересами галицьких свя-
щеників а тим самим і Галичан, яких
тероризували москвофіли-Угорщане.
Борба з москвофілством тягне ся чер-
воною ниткою через перших 10 літ
видаваня „Свободи“ як найголовній-
ше питання дня. Попри се, містило
ся у „Свободі“ постійною рубрикою
вісти з Галичини а подекуди і з У-
країни і мож сказати, що з перших
річників часописи далеко більше мож
дізнати ся про Галичину і тамошні
події, як про жите-буте Русинів в
Америці.В справах церковних прибирала
„Свобода“ острый, радикальний тон.
І не дивниця. Сеж ходило о жите-бу-
те її властителів і видавців, то є русь-
ких священиків. А тутешна римо-
католицька гієрархія дуже ворожо
відносилася до кожного руського
священика, що приходив з краю.
Коротенько про се згадав також і о.
Волянський в попередній статі. На-
слідком того були численні процеси,
ворожнеча і ненависть, та дійшло на-
віть до того, що уважано зрадником
народної справи того руського свя-
щеника, який відважив ся піти до

Ант. Цурновський, редактор „Свободи“.

айришського біскупа по юрисдикцію. Отсе все, неначе в зеркалі, відбивалося у „Свободі“, у статях і дописях помішуваних на її сторінках.

Згодом світогляд часописи поширює ся. Парафіяльщина наводить у ній чим раз менше місця, а за те починає забирати голос в справах ширшого народного значіння. Ідеї і кличі сільській Галичині і на Україні роїській голосним гомоном відбивають ся в „Свободі“. Наслідком сего суцї ті сотки і тисячі доларів, що обальною струєю пливають з Америки на народні цілі у старім краю. А і добра тутешніх Русинів не спускала часопис з ока. Усякі шляхотні почини, що зродили ся між Русинами в Америці, найшли завжди щирого і вірного помічника у „Свободі“. Усяка борба тутешніх робітників з капіталом найшла поперте моральне і матеріальне через „Свободу“. Наша часопис днес гордо може сказати, що не було тут в Америці ні одного більшого страйку, який не відбив б ся на її сторінках вакликами о поміч, заохотою до витревалости та збиранем грошевих підмог.

Позаяк руський народ в Америці, се з винятком невеличкого числа інтелігентів, самі робітники, тому „Свобода“ стараєсь передовсім служити руському робітникови. А служила і служить вона після своїх сил як змога найліпше. І се було та є причиною частих нападів на ню не лиш зі сторони національно

ворожої нам преси, але також і зі сторони других тутешніх українських часописів, засліплених вузкопартиїстю.

З приходом руського єпископа до Америки „Свобода“ дала піврати ся загальному одушевленню і стала одинокою на американській Русі часописю що ємїло і отверто станула до борби з усіма верогами єпископа. Се ж прецінь був єпископ-українець і „Свобода“ йдучи на про з усіма його ворогами, які як найбільший злочин закидали сему єпископови власне його приналежність до української нації, боронила тим самим і національних прав американських Русинів-Українців. Отсе борба приспорила „Свободі“ немало клопотів і коштів.

Поводи обставини змінили ся. Вийшло неодна таке, чого не повинно було бути і кінець кінців часопис остаточно заняла таке становище: церковні справи полишити до поладнання покликаним до сего чинникам і народами. „Свобода“ мішаючи ся в церковну боротьбу шкодить тим Р. Н. Союзом, якого є органом, а сего її не вільно робити, позаяк її задачею як органу, є підпирати розвій організації а не його спинювати. Отсеї програми придержувала ся „Свобода“ за останній рік.

Крім руської „Свободи“ видає ще Р. Н. Союз „Свободу“ печатану латинськими буквами для тих членів-Русинів, що не зміють читати по руськи. Се часопис виходить вже 4-ий рік і її редактором від часу її основаня є д. Андр. Гела.

3 передвиборчих настроїв.

Що сегорічна виборча кампанія в Злучених Державах буде дуже горяча, се певно. Передсмак того, що буде, маємо вже тепер.

Демократичний кандидат Вілзон вже вибрав комітет, який має його очистити з усіх плям, якими він сам себе обсмарував в очах тутешніх іммігрантів, пишучи про них в своїй історії. Ми писали про ту його історію свого часу, а тепер лиш прагадуюмо отсей характеристичний уступ: „Прибули маси народа найнижшого сорта з полудневої Італії та люди найпосліднішого гатунку з всхідної Європи і Угорщани, люди рекрутуючі ся з тих рядів, де брак здібности і енергії та ініціативи; а сі люди прибували рік річно в змагаючим ся числі, зовсім так, начеб сама Европа хотіла позбутися тих брудних і нікчемних елементів“.

Тепер сей самий Вілзон, що сими словами змішав усіх Славян з болотом, поставив їх низше Хінців, сей самий Вілзон примилує ся до них — бо ходить йому о їхні голоси в часі недалеких виборів.

По появі його історії зірвала ся поміж усіма славянськими іммігрантами в Злучених Державах буря, обурення і негодованя. А днес, в передвиборчій часі, усі славянські часописи наново прагадують йому його слова, та горячо закликають своїх читачів; не давати на калкомніатора ніодного славянського голосу.

І зовсім слушно роблять.

Ми не хочемо накидувати ніодному з руських виборців своєї гадки, не хочемо в нікого вмавляти, на кого він має голосувати, ані не хочемо захвалювати тої або тамтої партії, але одно лиш заявляємо: ніодин шануючий свою честь Славянин не повинен віддати в дні виборів свого голосу на Вілзона.

Се, що писав Вілзон в своїй історії, писав з сліпої ненависти до всіх „форейнерів“, яких кожний американський шовініст радби втопити в ложці води, мимо того, що власне ті „форейнери“ а не хто инший допоміг йому до здобуття мільонів, що він живе їх потом і кровю. Не наукові досліди ані не студії над обставинами, серед яких приходив до життя тим поставленим низше Хінців Славянам, подиктували Вілзону сі гадки. Він писав їх з шовінізму.

І днес, коли демократична партія поставила його своїм кандидатом, він нараз пізнав, що „поповнив блуд“. І тепер робить все можливе, аби затерти се прикрє вражінє, що викликав своїм о-свідченням. Що більше, демократична партія навіть зорганізувала спеціальну комісію, якої задачею є вибілити Вілзона в очах Славян-сітізенів. Словом, робить ся все можливе, аби лиш наловити славянських голосів. Та дарма. Всякий знає, що се все, що тепер робить ся в справі очищення Вілзона, робить ся не зі щирости, не по причині пізнаня неслухности усіх пороблених ним закидів, але робить ся для — бизнесу. А на таку лапку не повинен зловити ся ніодин Славянин.

Дорогі во Христі Братя і Сестри!

Отсим маю честь повідомити, що з днем 17-го вересня 1912 р. отвиряємо народну школу дівочу в монастири С. С. Василіянок в Chesapeake, Md. Дівчата в нашій школі будуть мати ціле удержанє і науку за низше поданою оплатою місячною.

Програма науки на рік 1912—13 є слідуєча:

1-ий піврік: 1) релігія, 2) язык руський, 3) чиганє і писанє, 4) рахунки, 5) роботи ручні, 6) рисунки, 7) сьпів, 8) гімнастика.

II-ий піврік: 1) релігія, 2) язык руський, 3) язык англійський, 4) чиганє і писанє, 5) рахунки, 6) роботи ручні, 7) рисунки, 8) сьпів, 9) гімнастика.

Услівя принятя: 1) вік від 6 літ (метрика хрещеня), 2) декларація, якою родичі або опікуни з'обовязують ся платити місячно \$10.00, 3) відповідна скількість одежи і біля після спису поданого через заряд при зголошеню.

Зголошеня до школи просить ся присилати найпізнійше до 15-го вересня 1912 р. на адресу: Rev. Mother Helen O. S. B. M., 832 N. 7th Str., Philadelphia, Pa.

ПОДЯКА.

Уважаю своїм милим обовязком сердечно подякувати Вп. Панови С. Сохоцкому за совістну, умістну і успішну лікарську пораду в мойй тяжкій жолудковій недужі. — о. Іван Велигорський.

КОНКУРСИ.

Парохія в Ambridge, Pa. потребує сейчас дякоучителя з дуже високим і сильним теноровим голосом. Має знати добре провадити хор, школу і улаждувати представленя.

Місячна платня 40 доларів і доходи; за труд при кождоразовім улаждєню представленя окрема винагорода.

Убігаючий ся має мати поручаюче сьвідощтво від сьвященника. — о. М. Стернюк, Box 46, Ambridge, Pa.

Парохія в Честер з Вільмінгтоном гладає ДЯКОУЧИТЕЛЯ щоби провадив хор, вчив дітий і учив театральні представеня. Платня місячна \$50.00 і доходи. Першеньство мають жонаті. Адресувати: Greek Catholic Parish, 2827 W. 3rd Str., Chester, Pa.

ПОШУКУВАНЯ.

Пошукую Титуса Тарася, з села Крільова, Галичина; перед пятьма роками жив він в Брукліні. Пошукую його в його інтересі. Хто би о нім знав, або він сам, прошу зголосити ся на адресу: M. Kurylow, 4470 Cahita Str., Denver, Colo.

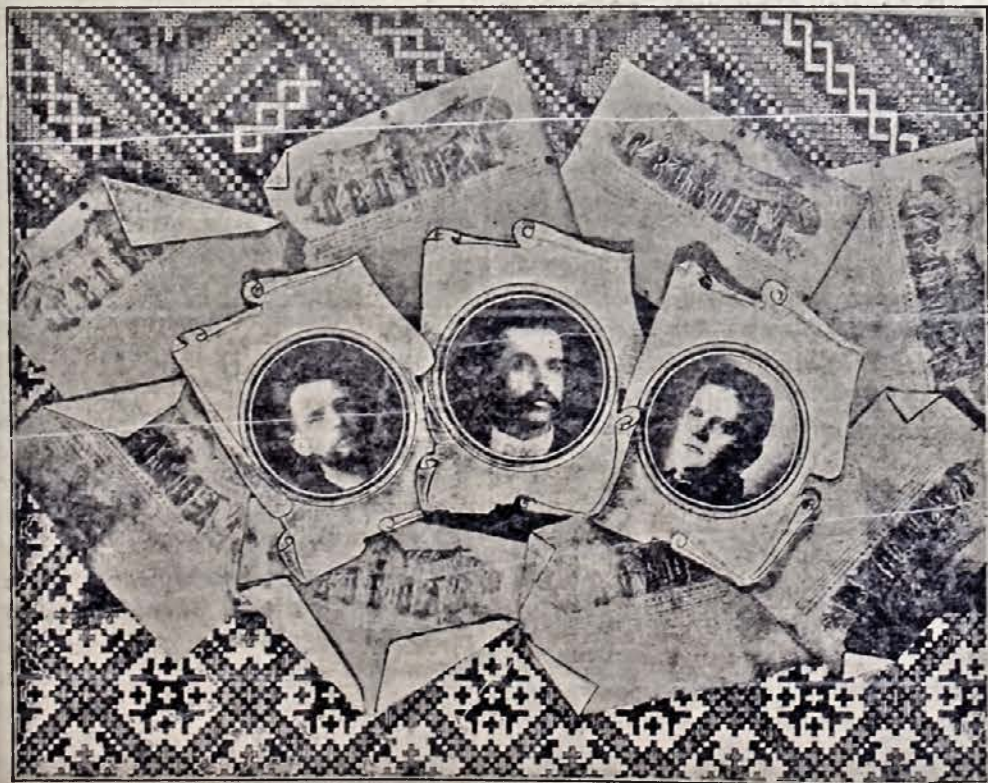
Пошукую свого краянна Асафата Дупця; він мешкав в Шенандорі, а тепер не знаю де. Ласкаво прому подати мені його адресу. — Калістрат Цидило, 440 Franklin Str., S. Shamokin, Pa.

Де є Анна Сорока, з села Воля Міхова, повіт Ліско, Галичина, замужна за Йосифом Копко. Має бути десь коло Пітсбург, Па. Хтоб о ній знав, або вона сама, нехай зголосить ся в дуже важній справі на адресу: Онуфер Сорока, Box 1048, Chisholm, Minn.

Пошукую товаришни життя, сьвідомої Русинки-Українки, в віці до 30 літ без ріжницї, дівчина чи вдова бездітна. Посаг вимаганий. Ласкаві зголошеня на адресу: Mr. Jow Melnyk, Box 348, Thurber, Tex.

PASSAIC, N. J.

ВЕЛИКИЙ БАЛЬ
получений з фантовою лотерією на дохід руської гр.-кат. церкви сьв. о. Николая
D209 (42 Van Buren Str.)
відбуде ся
дня 14. вересня с. р.
в гали Петра Ковальчика, 86 2-га стр.
Початок о год. 3-ій по пол.
Вступ 25 цнт.

Н. Кирчів,
управитель друкарні „Свободи“.

О. Стетневич,
співредактор „Свободи“.

А. Гела,
редактор словенської „Свободи“.

КАЛЕНДАР.

ВЕРЕСЕНЬ.

д.ст.	Дні	Руські свята
5	Четвер	Іриная
6	Пятн.	Евтиха свмч.
7	Субота	Тита, Вартоломея
8	Неділя	15. Адрияна
9	Понед.	Пімена преп.
10	Вівтор.	Авг. Мойсея
11	Середа	† Усікн. гл. Йоана

НОВИНКИ.

Клопоти „Вуйка Сема“ з републиканцями Центральної Америки, Заледви утихомирило ся трохи на острові Куба, де правительство Злучених Держав було приневолене вислати кількисот вояків на оборону своїх інтересів, а тут вже нові клопоти. На днях вибухло повстанє в републиці Нікарагва. Повстанці під проводом генерала Мени опанували два прибережні міста Гранаду й Масаю та обложили столицю Манагву. У тих містах (і в багатьох інших) проживає чимале число горожан Злучених Держав і сі горожани потерпіли через повстанців великі страти. Правительство Нікарагви не може дати собі ради з ребелянтами, а через те Злучені Держави вислали в загрожені околиці 1.800 моряків воєнної флотії. Справа з Нікарагвою се найновіша афера, але бо і давніші подібні афери ще не зовсім покінчили ся. В Мексикю революція треває дальше, а замешкалі там горожани Злучених Держав майже щодня звертають ся о поміч до свого правительства. На острові Куба один гаванський (Гавана, головне місто Куби) репортер (журналіст) зневажив чинно урядника Злучених Держав, а правительство „Вуйка Сема“ домагасть ся з сього приводу відповідної сатисфакції. З сього готова вийти нова халепа. В републиці Панама ширить ся велике негодованє проти Злучених Держав ізза того, що місцеве правительство усунуло поліційного шефа Панами (столиця републики Панама) на жаданє американського амбасадора. І в републиці Гондурас нема спокою. Тамошні революціонери що якийсь час сиділи тихо, починають наново підбурювати населенє проти Злучених Держав. Взагалі треба замітити, що всі краї Середущої Америки уважають Злучені Держави за свого найбільшого ворога і при кожній нагоді старають ся доскулити зненавидженим Янкесам.

За українську мову. З Полтави пишуть „Раді“: Полтавський губернатор звернувся до полтавської губернської земської управи з заявою, що він одержав від міністерства внутрішніх справ відомости про те, що полтавське губернське земство у своїх відозвах і паперах до усяких осіб про збірку грошей на пам'ятник Т. Шевченку у Києві уживає української мови і що такі відозви з боку громадських і урядових інституцій заборовено законом. Разом з сим губернатор зажадав копії оповісток і відомости про посилку полтавським земством відозви учителеви села Котельви, охтирського пов. Андрееви Резванови, якого назвище, по відомостям міністерства, написано через „і“ — „Різвану“ — по українськи.

Історія сєї справи така: поліцейський надзиратель села Котельви відібрав у учителя Різвана папери, які прислала полтавська губ. земська управа при збиранню жертв на пам'ятник Т. Шевченка. Учитель про се повідомив полтавську губ. земську управу, яка після сего звернула ся до охтирського з вказівками на незаконність вчинка надзирателя. Справа дій-

шла до харківського губернатора, який се все передав міністерству, звідки вже і запитано полтавського губернатора. Полтавська губ. земська управа в відповіді губернаторови вказує, що „і“ в назвищу Резван не має звязку ні з українством, ні з політикою, а поясняє ся виключно канцелярською помилкою. Самаж відозва, складена російською і українськими мовами, не повинна, бо такі відозви в не тільки у стінах губ. управи і вислано їх не тільки у село Котельву. Як на доказ законности українських відозв, полтавська губ. управа управа вказує, що відозви сї напечатано з дозволу полтавського губернатора.

Руські школи на Угорщині. Будапештська „Неділя“ доносить, що епарх. капітула в Пряшіві одобрила статут „Народної Читальні“ в Свидниці. Сью читальню заложив рік тому місцевий учитель, Поливка, і довідо того розвитку. Селяни сходять ся численно що неділі і свята до читальні, яка містить ся в школі. Тепер по затвердженю статута має ся розвести агітацію за закладанєм таких по всій Угорській Русі. Статут „Народної Читальні“ в Свидниці короткий і простий, є поділений на три часті. У першій часті говорить ся про ціль читальні. Цілюю читальні є продовжувати науку дітви, що скінчили народну школу та обучати старших на основах тверезости, побожности, пошани закона і ближнього. Читальня має відтягнути нарід від коршми і приєднати його до просвіти. Членом читальні може стати той, хто скінчив народну школу і кождей чесний і тверезий Русин коли його прийме виділ. Виділ складає ся з председателя, котрим має бути місцевий св'ященик, заступника председателя і бібліотекара, яким має бути старший учитель в селі, дальше вибраних загальними зборами: касієра і 4 виділових (повіренних) 2 жонатих, а двох молодців. Обовязком виділу буде старати ся о удержанє бібліотеки, поширенє випозичуваня книжок між членів та освідомленє своїх членів та в читальні, читанєм книжок, часописий, просвітними бесідами і розговорами. В читальні не вільно пити алкоголів. Вписове вносить 4 с. членська вкладка тижнево 4 с. Коли власний масток читальні дійде до суми 200 К. тоді належить при читальні заложити господаський кружок, і цілу сью квоту призначити на цілі піднесеня добробуту, мудрої управи і поліпшеня господарства. — Як бачимо, статут уложений дуже розумно і дай Боже, щоби Угорську Русь відкрили сї читальні та відродили її з темноти і упатку.

Поляки вчуть галицьких „Росіян“ російської мови. Сими днями прислано до редакції львівської москвофільської часописи „Прикарпатська Русь“, одно число її виданя з слідуючою заміткою: „Polacy we Lwowie rozwolili sobie poprawić waszą kerskę ruszczyznę nie czytając dalej“. І дійсно в кількох реченях вказано „галицьким москалям“ багато похибки: мобилізується (місто: мобилізується) этой (місто: этой), оемьять (місто: осмьвьвають) і т. д. Осє раз мудрі редактори! Навіть не знають своєї власної мови а беруть ся її учати других.

Хмаролом навістив в четвер дня 8. серпня с. р. околиці Товмаччини і Надвірнянщини. Села Молодилів, Голосків і Скопківка потерпіли великі шкоди в полях і будинках. В Молодилові спалив грим цілу загороду з хатою, збіжем і пашою начальника громади Ілька Собчука, а другому господареви спалив тільки сгодолу

враз зі збіжем і пашою. В огни спалив ся дріб домашний. Вода в ріках прибула за пів години так, що навіть дороги позаливала, а переїжджаючи фіри забирала вода разом з людьми. Таких злив найстарші люди не памятають. Про хмаролом в Надвірній доносять: дня 8. серпня обірвала ся хмара, почім без перестанку тревала злива через чотири години. В повіті надвірнянським, а також в самім місті Надвірній малий потік Стримба так страшно зібрав, що по дорозі забрав всьо, як: худобу, коні, земні плоди. Фякер Радшпрехер, що їхав до залізниці з одною жидівкою, коли побачив, що не переїде, завернув коні, але так необережно, що повіз разом з кінями, з ним і з жидівочкою перевернув ся в воду. Радшпрехер був ще на тільки притомний, що видрапав ся на дерево і тут позістав одну годину, аж по тім часі відважили ся два жандарми і інші люди збити тратву з дощок і вирадували нещасливого. Жидівка була би утопила ся, як би не п. Покеза що побачивши нещастє, сейчас розібрав ся і з нараженєм власного житя вирадував її вже на пів мергву.

Туреччина на краю загибели. Туреччина переживає тепер тяжкі часи. Не досить, що веде від довшого часу нещасну війну з Італією о Триполіс, край, що лежить в Африці, але в самім нутрі турецької держави горить братовбійча війна о панованє, а крім того і поневолені Турками народи підносять голови, жадаючи свободи. Дійшло до того, що парламент зістав розв'язаний а власть спочиває в руках султана і кількох башів. З такого невеселого положеня Туреччини хочуть скористати сусідні держави, які вже завчасу остряють собі зуби на поділ Туреччини між себе. Очевидно, що перед в тім веде заводова розбійниця, Росія, а за нею і за іншими державами шкандибає і Австрія.

Огідний злочин київських православних монахів. В близу Печерської Лаври в Києві зайшов страшний випадок. В св'яточний день вибрало ся двоє сільських дівчат на беріг Дніпра. В дорозі напало на них двоє монахів. Дівчата в обороні своїй передлотрами в рясах почали втікати в напрямі до ріки. За ними гнали монахи. Вкінці станули дівчата перед Дніпром. Не надумуючись довго, зістраху перед здоганяючими їх монахами, кинули ся бідні дівчата в ріку, в котрої філях знайшли смерть. Один з лотрів втік а другого арештовано.

Реформа церковної управи в Росії. В російській раді міністрів розглядають саме проєкт реформи церковної управи. Після сього нового проєкту на чолі церковної управи для особливо важних справ буде стояти всеросійський собор, а для звичайних справ — Св. Синод на чолі з патріархом. При таких становищи прокуратор змінє свої відносини до Синода, стає виконавцем волі Синода, а не, як було до тепер, що Синод був підчинений прокураторови.

Академія міжнародного права має повстати незабаром в Гадзі. На покритє коштів її удержаня буде призначена відповідна квота з великих фондаций Карнегія, а її провід буде спочивати в руках голяндських професорів міжнародного права, котрі власне впроваджують сью інституцію в житє. Академія буде отворена рівночасно з заложенєм „Палати мира“ в Гадзі і буде поміщена в сій палаті. Дирекція палати заіменує для неї кураторію. Виклади в академії будуть відбувати ся підчас ферій, заки пізнійше заангажуєть ся самих професорів спеціалітетів, що будуть викладати постійно в академії.

Незвісне російське село. В російських часописах появилє ся тепер цікава вістка. Перед кількома тижнями відкрили вісім кілометрів від Хабаровска (Сибір) велике село Осиповку, про якого істнованє російські власти нічого не знали. Відкрито його не способом географічним, але случайно. Мешканці того 8.000 душ числячого села звернули ся з просьбою до властей, після чого дістали переражаючу звістку, що їх просьбу мусіло ся полагодити відмовно, бо нема ніяких доказів, що таке село істнує. Комічне в тім відкритю се, що село істнує від двох десятків літ і подібно як другі села має війта і інших громадських урядників, яких затвердила відповідна власть. Села сего нема на значеного на ніодній російській мапі, зате можна його побачити на японських (!), де воно означене значною точкою. Цікаве тепер питанє, коли власти нічого не знали про істнованє такого села, до чий кишень плили податки 8 тисяч мешканців. О, Росіє!

Страшний вчинок божевільного жовніра. В околиці Боденського озера, в Швайцарії, відбувають ся саме тепер військові маневри. До місточка Романсгорн прибув враз з іншими товаришами вояк Шварц, що є таки родом із сєї місцевости. Минулої суботи (31. м. м.) перед полуднем Шварц дістав нараз помішаня ума. Він усів при отвертїм вікні свого помешканя і почав стріляти прохожих. Таким чином убив на смерть 4 особи а 6 тяжко поранив. Несавом надбігла на місце поліція і військо, а Шварц забарикадував ся тимчасом у своїм домі. Між божевільним жовніром а облягаючими поліціантами і вояками почала ся формальна стрілянина, під час якої Шварцови удало ся вискочити на улицу. Він пустив ся бігцем до недалекого ліса, а за ним побігли на vzdогін жовніри і поліціанти. Поліціанти стріляли за втікачем і влучали один другого. Підчас тої погоні пострілено 12 осіб, між ними найбільше самих поліціантів. Настала велика метушня, крики і зойки. Шварц непоцілений ані одною кулею добіг таки до ліса і там безпечно схоронив ся перед погонею. На него будуть тепер робити облаву.

Сніги і морози в серпни. В послідних днях у нас значно постуденіло, а в Европі упали сніги. У Франції упав в одній околиці такий сніг, що в поли годі було жати збіже. В Англії впали також сніги а мороз наробив великої шкоди. Із Шкоції доносять, що там не памятають такого зимного серпня як сего року.

Викрите фалшівників. З Шангаю (Хінь) доносять, що в французській дільниці міста викрито велику банду фалшівників найновіших (републиканських) банкнотів. Окрім Хінців має належати до сєї банди багато визначних чужинців. Французська поліція арештувала уже 60 Хінців, котрі були заняті в „фабриці“ підроблюваня грошей. Від часу революції ціла хінська держава була засипана сфалшованими банкнотами, а вартість тих банкнотів виносить кілка мільонів доларів. Банкноти були так уміло підроблені, що навіть знатоки не могли розрізнити їх від правдивих, котрі — мимоходом кажучи — не визначають ся нічим особливим і може власне длятого хінські „експерти“ не уміли визнати ся у своїй штуді.

Цікаве відкритє. В Німес, в Франції, відбуває ся саме тепер конгрес в цілі попертя поступу і розвитку наук. На тім конгресі мав відчит про свій винахід професор Бернесоні з Бордо; викрив він іменно, що не-

репускаючи крізь людський організм певного рода електричні токи, можна усунути потребу харчу. Професор Бернсоні говорив: Фізіологи є сего погляду, що колись хемія заступить зовсім кухню і що люди замість відживляти ся харчами з кухонь і подаваними на стіл на полумисках, будуть живити ся пігулками, зробленими з хемічних частий, які будуть складати ся з всего того, що є konieczним для людського організму, і лише се, а не тисячі шкідливих річій, а непотрібних, які ми їмо нині разом з пожиточними, тому лише, що не уміємо відлучити одних від других. Отже — каже — мій винахід не внесе потреби харчу але має сю вартість, що може удержати чоловіка при життю і без відчуття голоду в таких случаях приміром по яких небудь операціях не можна давати йому ніякої поживи. Електричні токи, які я приготував, не шкодять зовсім організму, не нищать протоплазми, але лише дають людині вражінє, що є ситою і завдяки сему піддержують його фізичні сили. Всі члени конгресу піддали ся зараз діланю гоків професора Бернсоні і піоден з них не пішов тоді на обід.

Пішки по воді. З Ньюпорт доносять, що Іван Бровн, начальник місцевого яхтового клубу, ходив на днях по воді ньюпортської пристани в черевиках, зроблених з парусового полотна, довгих на вісім стіп. В слід за тим піхотинцем їздив на лодці його учитель Гофман, а приглядаючі ся сьому ходженню моряки видавали в честь Бровна веселі оклики. Варто було бачити, як „water walker“ маневрував по воді своїми 8-стоповими сандалами. Невжеж дійде колись до того, що люди ходити муть з Європи до Америки або на відворот пішки? А де вони тоді будуть „попасати“ і почувати?..

„Думаюча“ льокомотива. Август, Австралець, винайшов недавно прилад до льокомотива, незважаючи його „електричним мозком“. Сей прилад виключає залізничні карамболі. При льокомотивах відзивають ся автоматично сигналові дзвінки в хвили, коли два поїзди їдуть напроти себе. В случая, коли би машиніст не почув дзвінків, сей прилад притягає автоматично гамульці і отвирас парові вентилі. Проби коштували 36.000 фунтів штерлінгів і повели ся дуже добре.

Новий здобуток корабельної техніки. Сими днями одво із гамбургських товариств морської плавби купило корабель о поємности 7.500 тон; його машини рухають ся при помочи нафтових моторів. Корабель сконструовано в Данії і надано йому імя „Фіонія“. Над приладженем самоходового мотору в більших кораблях працювано вже від довшого часу, а додатних вислідів доси не було і щойно давським інжинерам удало ся розв'язати сю трудну задачу. Практична вартість нового здобутку для технічного знаня є величезна. Доси уживані парові мотори зуживали величезну скількість вугля завдяки тому, що при спаленю ледво 20 проц. втвореного тепла заміняло ся в силу. При нафті представляєт ся справа успішнійше, бо спалюєт ся вона майже без втрат в енергії. Крім того її опалова сила є значно вища, наслідком чого відпаде потреба вуглевих стацій. Корабель, що проїде з Гамбурга до східної Азії, буде міг цілий припас опалового матеріалу взяти з собою. Ощадність на місци буде також вельми значна, бо комори, які нині призначаєт ся на поміщенє величезних припасів вугля, будуть могли бути ужиті на перевіз товарів.

Всячина.

Жнва морського танг у Японії. В ніякій краю не відграють жнва рослини танг такої великої ролі як в Японії. В кожній порі року беруть з моря сей пожиточний продукт і велика часть населеня находить коло нього занятє. Як др. Л. Гаце каже в Revue, то танг є для Японців важним торговельним предметом, що служать за поживу, навзі і до фабрикації. Торговля тангом дає для Японії річного доходу яких сім мільонів корон. Є около 600 родів тої рослини. Найбільше цінена, яка заразом є найбільшійша називаєт ся аманорі; находить її всюди на побережах Японії. Жнва тангу цікаві. Привязують до бочок галузе дерев і пускають їх на воду. Аманорі чинаєт ся галузя окружає їх і все збільшаєт ся. Коли вже галузе густо обвине тангом, тоді витягаєт ся його з води. Головні жнва відбувають ся в падолисті. Тепер старанно відмочують танг із галузя, мнють кілька разів, чистять із піску й иншого сьмітя. Тепер розтягають його на дошках, б'рають на дрібні части, а потім ще раз перемивають у цебрах і фільтрують через решето та пересушують до сонця. Тепер уже продають на торзі, де досягає високих цін, як пошукваний товар. Ся торговля тангом існує в Японії від яких століт і все більше поширяєт ся. Є окремих рід тангів званий комбу. Його приладжуєт ся інакшим способом, минаєт ся з цукром і парфумою і сей є танг до їженя. Його експортують у паперових торбах, а находить він найбільше аматорів у Китаю; бо розходить ся він тут річно за яких три мільони корон. Ще инший рід, тенгуза, крають у воді, а літом працюють коло сього найбільше жінки. Тенгуза має тому великий попит у торговлі, бо посідає багато желатини, якої вживаєт ся до рибячого каруку. Тенгузу сушать, пакують у солому та посилають до фабрик, які річно купують його на яких мільон корон. При помочи тангу споряджують також свого рода японські ласощі: се цукорки з цукру, желатини й тангу, а називають ся іокан. Танг, що вживаєт ся до фабрикації клею, називають ся ф'юорі, його жнуть головно в Корей, де творить значну часть торговлі.

Японські огняні мухи. Якимсь таємничим чаром оточують Японці „огняну муху“. В легенді і переказі відіграєт ся незвичайно гарна комаха велику ролю, фантазія й дійсність дають їй значінє, яке часто недалеко від почитаня. Огняну муху вважають ліхтаркою Амора. Через рижові поля провадить вона залюблені пари на їх вечірному проході. З її магично золотого, в зелене переходячого мерехтіня набирає серце Японця, переладоване журою, нових надій і сподівань. Потіхою зломаних сердець, бальзамом на болочу любовну рану, привітом від любка, всім тим є огняна муха для Японця. Японські огняні мухи багато більші які дають далеко ясніше й гарнійше сьвітло, як наші європейські сьвятоїванські мухи. Давними часами бідні студенти, які не могли спромогти ся на сьвітку, читали вчені книжки при сьвітлі більшої скількості таких мух, яких наловили в полі. Японці споряджують із ніжного прозорого паперу дірчасті клітки та вішають їх наче ліхтарні на деревах та верандах. В таких лямпіні находить ся вісім до десяти сьвітлячих мух, та видають магичне, мрійне сьвітло серед темної ночі. Японська огняна муха дуже довірлива. Всюди літає вона їдає людем на вбранє, на волосє або на руки, не рідко залітають вони до кишенів; дуже часто вганяють понад водами коло корчів і кущів, між галузем, подібні до чорних скляних жемгугів. Але як лише западе сонце, а вечірний сумрак розпрістре свої темні тіни, тоді пробуджуєт ся спляче війське мух до сьвітлячого життя. Зявляєт ся одво сьвітло за другим, миготить і мерехтить зразу в нерішучих малих колесах, але як цілком стемніє, появляють ся тисячі тих літаючих зірок, понад водами, понад дорогами, понад деревами й хатами. Часто натрафляє один ряд на другий; тоді наступає борба мух. Обидві армії борють ся о свою воздушну просторонь і багато героїв упадає зі змученя до води і на землю. Гарно представляєт ся така борба.

Сьвітлячі мухи відбувають насамперед маневри, заки владуть ся в борбу з противником. Наче стояли би під одним генеральним приказом, уставляють ся вони в ряди і летять потім — широкою, зеленешовтою сьвітлячою насмугою — проти ворога. Починаєт ся битва. В долині, в воді відзеркалюєт ся ціле сьвітлице миготінє й сьвітло ще більше чарівно. Коли відтак одна сторона віднесе побіду, вертає у триюфуючим ряді домів, серед найбільшого порядку. Японці кажуть, що се духи двох старих ворогуючих родин Ген'ї та Геїке. Вони тому багато соток літ посварили ся. І Японці, що нині приглядають ся борбі мух, беруть із зацікавленєм партію одної чи другої сторони, та супроводять із напруженем хід битви серед окликів: Гі Ген'ї, гі Геїке! Один із наймильшійших японських звичаїв, се Готару-Гарі, лови на сьвітлячі мухи, яким подібних немає на сьвітлі. У тих ловах беруть у часть найвизначнійші особистости Японії, сі лови вважаєт ся найприємнійшим і найгарнійшим спортом. Богата в легенді й традиції є їх історія. В безмісачну ніч вирушаєт ся, бо місяць уважаєт ся опікуном сьвітлячих мух. Се природне. Бо інстинттивно хоронить ся ряд переслідуванем у ясне місячне сьвітло, де їх неприятели лише з трудом може осягнути. Групами аж до п'ятдесять осіб, але по найбільше п'ятнайять до двайцять, вирушають над ріку або став. Серед сьміху й жартів мандрує ловецьке товариство туди, а небаром із уст усіх роздаєт ся правильна ловецька пісонька „Прийди, сьвітляча мушко, прийди, — ми їдемо сьлідом за твоім чарівним сьйвом, — сьвітлі нам на роскіш і розраду!“ Із усіх сторін роздаєт ся сьпів серед ночі. Вкінці дійшли до берега. Тисячні живі сьвітла блєстять зводничо то в горі то в долині. Малими паперовими фанками, на бамбусових держаках, подібними до наших панок на мухи, вони ніжно глядять мухи, яких можна досягнути, наче вахлюючи. Вони впадають на землю тай заки ще змогли піднести ся, хватає їх людська рука, й ховає до торбинки з ніжного оксаміту. Небаром торбинка повна жуляючого сьвітла. І тим глибша ніч тим сьильнійше сьвітло в воздуху, а ловецьке товариство вертає з обильними добичами.

Збірні зв'язат у стариннім Римі.

Коли в наших часах зоологічний город має кілька тисяч зв'язат, то збірка така називаєт ся незвичайною. Старинні Римляни мали збірні зв'язат, які правда не були величійші що до родів але що до скількості. Вже 273 р. перед Хр. мали Римляни нагоду бачити в себе чужосторонні сьв'язата. Тоді іменом конзуль Курій Дентат привів чотири слоні, а десять літ опісля Л. А. Метель у своїм триюфальнім поході привів із Картагінні не менше як 142 слоні. Сенат не міг собі з ними дати ради та велів їх повбивати. В останніх роках республіки поширив ся звичай виводити дикі зв'язата або вбивати в борбі. Помпей велів показати на арені 600 львів, Пезар завів борбу биків, казав у борбі забити жирафу, а 400 львів, яких він випустив на арену, не було вже тоді чимсь цікавим. В часі цїсарства сей звичай все більше поширяв ся, також богати приватні люди держали для себе гарні збірні зв'язат, та хвалили ся ними підчас родинних ширів або жалібних торжерєтв. Зв'язата були або дарунками инших держав або добичню з ловів. Нілеві країни достарчали нілевих коней. Мезопотамія львів; із Перзії доставали Римляни тигрів, із Африки струсів, із Німеччини турів і бугаїв, із Шкотії расу псів, що кидали ся навіть на львів і тигрів. В Римі держано ті зв'язата у т. зв. Віварія. Було зборонено в замешканих дільницях держати дикі зв'язата, хіба в клітках або на ланцюгах. Деякі з тих збірних зв'язат подавали на наші зоологічні городи. Близько Ардеа, недалеко від моря був цїсарський парк слонів а инший зв'язатний парк, який мабуть був призначений для недужих зв'язат, лежав недалеко Тиволі.

Яні вражіння відносить ся на літану. На сю тему виголосив у Штраасбурзі відчит поручник Шелєр, пасажира поручника Гірта, лету Берлін-Віденя. Роль „пасажира“ — говорив прелегент — не є цілком пасивна; його обовязком є орієнтувати ся на мапі в напрямі лету. Порозуміваєт ся з пілотом при по-

мочі туби, а то їзза пїуму, який видає мотор. Всякі відголоси зі землі гинуть для слуху їдучих на висоді коло 700 метрів. Стріли з гармати дають ся чути з сьвої висоти лише як фільованє воздуха. Підчас лету між Мепом а Сарбрікен надбали летуни бальон Цепеліна „Віторія Луїза“. В хвилі вимпаня віднесли вражінє, наче би під ними перепливав торпедовець. Ся хвиля піддала Шелєрови порівнанє зі сензаційними спенами в повістях будуччини Уелса. В сїм случая аеронавти обидвох воздушних кораблів привитали себе голосними окликами.

Панцир проти куль. Перед кількома тижнями відбула ся в Японії проба нового панцира, який хоронить перед карабіновими кулями. Панцир сей винайшов японський інжинєр Ціба. Оден взір нового панцира в виді нагрудника є призначений для жовнірів, другий — в виді довгого пояса служить як заслона для стрільців. До нагрудника о пів палевої грубости стріляно на віддалі 200 метрів; дано 6 карабінових стрільв. Нагрудник складаєт ся з двох сталевих блях, кожда груба одна осьма часть палевої, простір межі обома бляхами заповнює особна тканина з сталевих ниток одна чверть часть грубости, яка задержує кулі. Всі кулі пробили внішню бляху, але лише дві з них лишили на задній слїди в виді легких згнетень. Панцир сей має грубу похибку, яка утрудняє його приміненє в практиці. Іменом є за тяжкий на се, щоби можна його носити, бо важить понад 40 фунтів. Винахідник надїє ся, що зуміє зменшити вагу нагрудника, так, щоби можна його уживати хоч би при кавалерії. Зате щит для охорони стрілецьких рядів є дуже практичний, бо має отвори, через які можна стріляти до ворога і можна буде його скоро і легко уставляти без ніяких підпор.

Рефлектор при стрільнім оружю. Небаром появить ся в торговлях прилад зладжений одною берлінською фірмою, який можна прикріпити до кожного карабіна і револьвера, щоби в ночі осьвітити ціль, до якої має стріляти ся. Приряд сей 18 см. довгий а 2 см. широкій, є наче рефлектором, котрий може осьвітити ціль навіть на досить далеку віддалі, при чім сам стріляючий є невидимий. Берлінська поліція робить з тим новим родом оружя проби, щоби в данім випадку ввести його в ужитє поліції.

Сегорічні сьвітлові жнва. Зі всіх сторін сьвіта доносять, що сегорічні жнва випали лучше, чим минулорічні. Особливо в Америці мають бути дуже гарні збіжа. Також і російські жнва є в тім році лучші, як в минулім, хоча в деяких околицях не конче дописали. В Німеччині були жнва до останного часу дуже красні. Тепер надуть там дощі і тому побоюють ся, щоби они не пошкодили. Що до пшениці, сегорічний збір буде гірший. Італійці закупувають тепер збіже в Німеччині і в балканських державах. Про угорські жнва не можна ще нічо певного сказати. Угорська пшениця має бути сего року гірша. Зате кукурудза має бути дуже гарна.

Сумна статистина. Англійські часописи поміщують ворожби звісного англійського лікаря, д-ра Вінєльова, котрий на основі естатистичних обчислень дійшов до внеску, що в 2212 р. огорне все людство пал. Др. Вінєльов виказує, що божевілє зростає в кождим роком застрашаючо. В 1859 р. виказувала статистика 36.862 умово хорих, а за минулий рік 135.000. Перед 50 роками припадав в Лондоні процентово оден хорий на 575 мешканців, нині на 236. Супроти сего приходить др. В. до внеску, що за 300 літ буде на сьвітлі більше людей умово хорих, ніж здорових. На повисшій здогади задивляють ся англійські часописи скептично, замічуючи від себе з кепкованем, що на випадок здійсненя теорії д-ра В. може наступити зміна лише в тім напрямі, що умово хорі обіймуть управу, а здорових позамікають під ключ, як небезпечних божевільних.

Хто не уміє говорити по англійськи
а хотіли мати добру книжку до науки, нехай купить собі
РУСЬКО-АНГЛІЙСЬКИЙ ТЛУМАЧ
Сторін 256. — Тверда оправа.
ЦІНА 60 ЦЕНТІВ. Гроші посилайте wraz з заповнє-
нем моні-ордером або почтов. марками на адресу:
ANDREW SAWKA, BOX 44, JERSEY CITY, N. J.

Головний Уряд „Р. Н. С.“ на роки 1910—1912:

Духовний управитель: о. Мих. Валог, 101 6th St., Monongahela City, Pa.

Председатель: Дмитро Капігула, McAdoo, Pa.

Місто-председателька: Марія Черемшак, Trenton, N. J.

Місто-председатель: Іван Мартон, Whiting, Ind.

Секретар рекордовий: Теодозій Лабовський, Box 76, Jersey City, N. J.

Секретар фінансовий: Семен Ядловський, Box 76, Jersey City, N. J.

Касієр: Алексій Шаршонь, 524 Pine and Franklin St., Shamokin, Pa.

Контрольна Комісія: о. В. Валог, Whiting, Ind. Константин Поступак, McAdoo, Pa. Теодозій Каськів, Newark, N. J.

Радні: Іван Глова, Shamokin, Pa. А. Стефанович, Ambridge, Pa. М. Ялечко, Ramey, Pa.

С. Маркевич, Olyphant, Pa. В. Левчик, Elizabeth, N. J. А. Добот, Lansford, Pa.

Організатор: Ілько Моранець, 1441 Emma Street, Chicago, Ill.

Головна Канцелярія „Р. Нар. Союзу“ знаходиться під числом 83 Grand St., (у власнім домі) Jersey City, N. J.

РУХ В ВІДДІЛАХ Р. Н. СОЮЗА.

КЛЮТОН-ГАЙТС, ПА., Тов. Запорожська Січ, від. 321 подає до загальної відомості всім членам, що місячний мітинг відбудеся дня 8-го вересня, о годині 2-ій по полудні в домі Василя Перчика. На сей мітинг запрошаєся всіх членів. На вим доповниться вибір одного місцевого урядника як також буде приймати ся вкладки і розмет; неявившійся член підлягає карі 50 цнт. — Стефан Куленич, предс.; Михайл Дзадух, секр.

ЕЛМАЙРА ГАЙТС, Н. Й. Бр. сьв. Арх. Мих. подає до загальної відомості, що дня 15 вересня відбудеся в галі під церквою кварт. мітинг. Справа Семана Тира, котрий подав брехню до газети „Народ. Волі“. Кождий член має явити ся. В сей день припадає рівнож квартальний мітинг, на яким буде читати ся параграфи нового Союзного статута 366, 376, 378, 379 і 380. Кождий член має принести свою вкладку сам, бо інакше вістане так він як і той, що вілбере за другого покараний. Мітинг зачне ся о 2 години по полудні. — Яцько Ціп, предс.; В. Сьпівак, кас.; Н. Заборний, брат. секр.; Т. Ціп, союзний секр.

ОРМРОД, ПА. Бр. сьв. о. Николая, від. 124 повідомляє всіх членів, що річний мітинг відбудеся в суботу, дня 14. вересня. Початок мітингу точно о год. 7-ій вечер. На тім мітингу зложать ся справозданє касове і наступить вибір нового уряду. Буде ся приймати нових членів за пів вступного. Кождий член має явити ся на тім мітингу; неявившійся член підлягає карі 1.00 долара а урядник 1.50. — Константин Радь, предс.; Дмитро Бала, секр.; Іван Онушак, кас.

ОЙД СІТІ, ПА. Бр. Усп. Пр. Богородиці, від. 139 повідомляє всіх своїх членів, що річний мітинг відбудеся

де ся два 8. вересня с. р. о годні 1-ій по полудні. На той мітинг мають ся явити всі члени так місцеві як позамісцеві. Справозданє касове і вибір нового уряду. Котрий член не явить ся підпаде карі 50 цент. а урядник 1 дол. Мітинг відбуде ся в галі на Stevens Ave. Кождий член має вирівнати свої залеглости. — Ів. Фрас, предс.; Йосиф Романчак, секр.; Андрій Буряк, касієр.

Позір! Бруклінці Позір!

Перший великий Баль

устроює Руське українське Товариство Богдана Хмельницького

в суботу, дня 21. вересня с. р. в New Assembly Hall 261—7 Driggs Ave. cor. Eckford Str., Brooklyn, N. Y. Початок о год. пів до 8-ої вечером. Вступ від особи 25 цент.

На бали буде грати перворядна музика.

На сей Баль запрошуємо всіх місцевих і позамісцевих Русинів-Українців. На бали буде ся приймати нових членів до Товариства без вступного. За добру забаву ручить

Балевий Комітет.

ПОЗІР! КРАЯНИ! ПОЗІР!

В суботу, дня 14-го вересня с. р. відіграє

Аматорський Кружок — представленє

„Настоящі“

в Kish Hall, Carteret, N. J.

Початок точно о год. 8-ій вечер.

Особи:

Борович - п. Івнор Гураль Магдалина, його жінка п. ві М. Максимович Остап, їх син - п. Михайл Мачшин Гануся, його суджена п. на Анеля Мурдза Лесьо, слуга - п. Іван Крицький.

Режисер: п. Лаврентій Угрин.

По представленю ВЕЛИКИЙ БАЛЬ.

Родимці!!! Се перший баль Кружка Аматорського, длятого комітет доложив всіх старань, щоб Вп. гостей забавити і вдоволити, проте просимо зійтись численно на сю забаву, де насамітьєсь до волі, потанцюєте руськог „козачка“ або „коломийки“, а наш „Special“ буфет скріпить Ваші сили і додасть охоти до дальшої забави. З поважанєм

Комітет.

ТРЕТИЙ РІЧНИЙ БАЛЬ

ураджує

Братство сьв. Арх. Михайла від. 213 Р. Н. С. в Байоне, Н. Дж.

в галі п.на Майдата, ріг 21-ої улиці і Ave F. Nr. 94.

дня 24-го вересня 1912 р.

Початок о годині 6.30 вечером.

Вступ 25 цент. для мужчин

а 10 цнт. для женщин.

Запрошує ся всі доколичні Братства і Товариства до участі. За добру забаву ручить

Комітет.

S. S. Chicago, Ill.

Великий Баль

устроює

Сестрицтво Успенія Пресьвятої Богородиці, відділ 163 Р. Н. Союзу

в неділю, дня 8-го вересня с. р. в галі Еліаш, 4600 Wood, Str.,

Початок балю о год. 2-ій попол. Тікет для мужчин 25 цнт., для женщин даром.

На сей баль запрошуємо Брацтва і Сестрицтва з Шікаго, Ілл. та усіх Русинів і Русинок з поблизьких плейзів. На бали буде пригравати знаменита музика. За добру і веселу забаву ручить

Комітет.

Іст Гаммонд, Інд.

Братство сьв. Івана Хрестителя Відділ 226

подає до відома своїм членам місцевим і позамісцевим, що

— дня 8-го вересня с. р. — відбуде ся

Посвяченє фани брацної в церкві в Вайтінг, Інд.

По посвяченю фани відбуде ся

БАЛЬ

в J. Stodola Hall,

cor. Liobia Ave., E. Hammond, Ind.

Поч. о год. 3-ій. пополудні.

Тікет для мужчин 25 ц. Женщини даром.

На се торжество запрошуємо братства з Вайтінг, братства з Іст Шікаго, Інд. та усіх Русинів і Русинок з поблизьких плейзів

За добру забаву ручить комітет.

А. Міцишин, предс., Т. Папуга, кас., К. Остаф, секр.

БАЛЬ І ПРЕДСТАВЛЕНЄ

НАТАЛНА-ПОЛТАВКА

відіграють члени Кружка Амат. під управою проф. п. Мих. Щитанського в Town Hall, Alden Sta. Pa.

в суботу, дня 21-го вересня с. р. Початок точно о год. 7-й вечер.

Дохід призначений на греко-кат. церков.

Allentown, Pa.

Торжество благословеня нашої греко-католицької церкви

відбуде ся

в неділю, дня 22. септембра 1912.

Всіх оо. Духовних в околиці, як і Пов. Братства сердечно запрошуємо.

Служба Бога о год. 10-ій рано.

о. Нестор Дмитрія, предс., Іван Собчак, секр., Мих. Ярема, касієр.

Салун на продаж в Newark, N. J. межи Русинами і Поляками.

Тижнева продаж: 45 до 50 півбочків пива. Великий збут віски. При салуні галія до танців. Рент місячний 30 доларів. Продасть ся дешево з причини слабости властителя. По близні інформації пишть: John Amrich Realty Co., 111 Jackson Str., Newark, N. J.

Родимці! Читайте і другим скажіть!

У нас можете дістати гарну, велику книжку, котра займає в собі оповіданя і історії в цілого світа. Ціна лишень 1.00 (одн го) долара разом з пересилкою. Пишіть на адресу: BOOK STORE CO. 304 E. 9th STREET, NEW YORK CITY

Лиш за кілька доларів

вишлемо кождого у рідний край найліпшими пасажирськ. пароходами в найшоршім часі, відходячими 4 рази на тиждень. Если хочете забезпечити ся, пишть за інформаціями до: A. INSDORF'S OFFICE, 2 CARLISLE STREET, NEW YORK.

Прочізі смутком!

На виплату по 10 цнт. денно

Дяко-учитель іспитованій

глядає посади. Сповнить всі обовязки церковні. Адреса: Т. Tymoshek, Box 517, Ambridge, Pa.

ХТО ПОТРЕБУЄ МУЗИКИ?

Прощу ласкаво запам'ятати, що в Jersey City, N. J. є руський музикант, котрий достарчає музики на бали, пікніки, весілля і публичні виступа при всяких парадах. Тож при всяких потребах удавайтесь до мене на адресу:

PAUL KELESCHAWA 83 GRAND STREET, JERSEY CITY, N. J.

Російсько-Американська Лінія

Найгарніші, найбільші і найкорші пароходи, удержуючі правильний пасажирський рух поміж Росією і Америкою без пересіданя у ніякій посередній пристані. Нові, двошрубні пасажирські кораблі „ЦАР“, „КУРСЬК“, „РОСІЯ“. До Роттердаму 8 днів, до Лібава 11 днів. \$33.00 — III класа — \$35.00 \$48.00 — II класа — \$50.00 \$65.00 — I класа — \$75.00 Найближший від'їзд корабля з Нью Йорку: „БІРМА“ 7. вересня — „РОСІЯ“ 21. вересня. „КУРСЬК“ 5. жовтня. По більшій подробці просить ся звертати до наших агентів або до генерального заступництва: A. E. JOHNSON & CO. 27 BROADWAY, NEW YORK, N. Y.

КОРИСТАЙТЕ з НАГОДИ!

КОНКУРЕНЦІЯ КОМПАНІЙ. Пспішні пароходи.

Шифкарта \$22 до Європи.

Не платіть більше, як 22 дол. Зацадите гроші і будете вдоволені.

Особні кімнати для 4-ох людей, прекрасний харч, ванни і всі догідности. Даємо безплатний нічліг в вашім домі, пересилаємо пакунки, стрічаємо за днів, дістаємо паспорти від консуля, даємо дарунки на дорогу. Прислайте 2 долари задатку, або пишть до нас, а переконаєте ся самі. — Стержіть ся перед агентами, що боять ся подати своє ім'я. Звертайте ся до загально знаного агента:

A. HERZ 73 West Street, New York City.

Як к-му не стає грошей на проїзд до Європи, то можете ізати валютити кілька доларів і роблячи на пароході кілька годин денно.

LIBERTY COMMERCIAL CO.,

343 E. 9 Str., Dept. Z. New York City

ПОДЯКИ.

I. — Повідомляю Вас, що грамофон є в порядку і грає а аменіге. Видає голос дуже мило і коже рінатась такому грамофону, що коштує сто доларів. Я вельми вдоволений і буду старати ся вишлатити Вам свої рати як найкорше. — З поважанєм W. Jankovski, 19 Gilmore Str., Rochester, N. Y.

II. — Грамофон і одержав без ніякого ушкодження як також і рекорди. Він грає так мило як орган і видає чистий звук. Я дуже вдоволений а него. Буду переказувати моім знакомим, що компанія продає такі гарні грами на на сплату. Мої рати буду старати ся вишлатити вчасніше. — З поважанєм Петро Нривий, Suffern, N. Y.

Підібні листи дістаємо від кождого коштумера, однак задля браку місця не можемо всі ті листи тут подати.

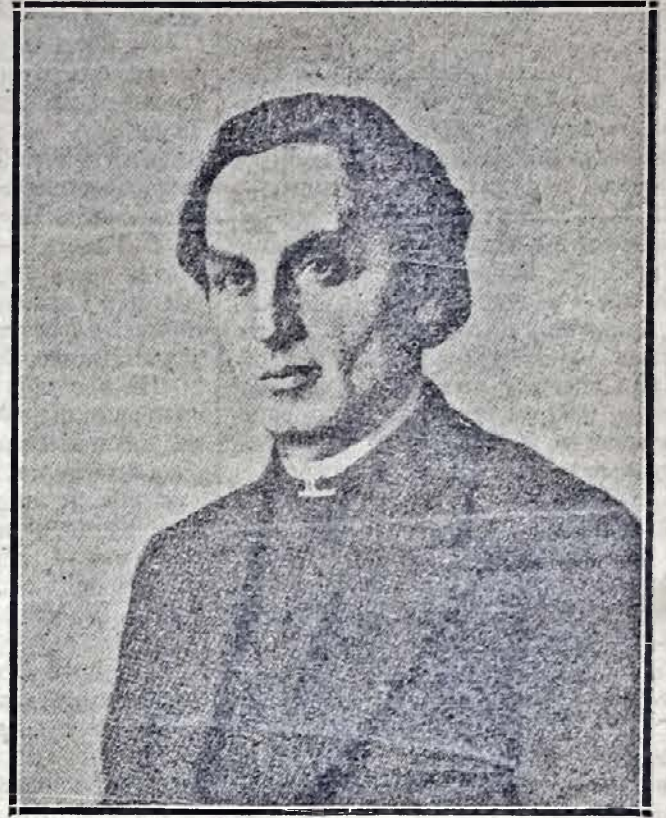
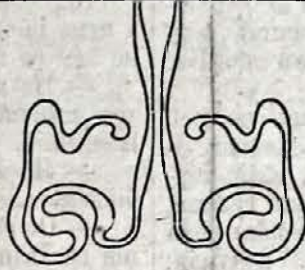

Іван Котляревський.

РІДНА МОВА.

Маркіян Шашкевич.

Рідна мова то дар Божий, котрим Бог визначив чоловікові місце серед людей на землі, щоби він мав собі рівних і міг з ними і серед них жити та сповняти свій обов'язок, який вложила на нього природа. Рідна мова є то зв'язь, яка сполучає всіх людей одного народу в одну цілість, а тим дає їм можливість не лиш жити з собою, але і спільними силами та при взаємній помочі осягати то, що чоловік звичайно називає щастям. Рідна мова як дар Божий і як зв'язь, що всіх нас сполучує в одну велику родину, в нарід, є нашою найбільшою святістю. Хто рідної мови стадає ся, хто цурає ся її або вирікає ся, той зневажає найцінніший дар, який дістав ся в уділі людині. Такого і люди не люблять, та називають його відступником, перевертнем, перекичником, ренегатом і зрадником власного народу, бо він розриваючи ту зв'язь, яка сполучує людей разом, розбиває їх і допомагає їх нищити. Коли якийсь нарід хоче другий знищити, то не лиш спинає в нім всілякими способами розвій його рідної мови але ще й старає ся поробити в нім як найбільше ренегатів. Поганійших і шкідливіших людей як такі перекички або ренегати хиба не може бути на світі, бо то зрадники і кати свого власного народу.

Мова рідна — се найвище добро народу. І тому ті, що передовсім заслужили ся коло розбудження і виобразовання народної мови були завжди у найбільшій пошані.

Коли наша Русь Україна самоохітно злучила ся з Московщиною, і московські царі гарантували нам нашу свободу і волю, тоді ще наша Русь Україна була вкраїною висококультурною. Сю гарантовану самостійність царі віроломно знищили, закули вольний народ в кайдани. Але сего було мало. Щоби отже змести з лица землі український люд, вони передовсім вдарили на українське слово. І перший Петро Вел. наказав друкувати і писати щонебудь в українській мові, вигнав укр. мову зі школи і з церкви. Там погнобленем мови царі доказали, що в несповна сто літ Україна заснула, уклала ся до вічного спочинку.

Та не судилось ликувати лютому ворогові. Рідне наше слово неначе феїкс повстало з попелів і руїн, заговорило і розбудив ся вмираючий народ.

Сам, що перший відважив ся промовити до нашого народу українським рідним словом був Іван Котляревський, живучи в чужій землі.

Він посеред глухої мовчанки, на цинтариску народного слова, воскресив його пишучи у шутливій формі перший український твір: „Енеїда“. Котляревський є рівнож автором безсмертної, а так улюбленої нашими аматорами „Наталки Полтавки“.

І рідне слово, розбуджене Котляревським доконало чуда. Народ, над якого могилою вороги сцївали вже похорони, нараз прочунав. З нідра його повстали численні письменники і пламеним словом стали голосити славу; об забуті могили остріли мечі до нового бою на житє і смерть за волю і долю України. А по них прийшов геній, Тарас Шевченко.

Хлоп-кріпак став пророком хлопського народу. Осьміювану і понижувану хлопську мову підніс до розцвітту, показав, що найніжнійші і найтончі почування душі можна ньою висловлювати. Шевченко — се власне той великан, який нашу мову поставив на найвишнім щєбли досконалости і розцвітту.

Тим, чим був для України під московським ярмом Ів. Котляревський, тим для Галицької Руси став 50 літ пізнійше Маркіян Шашкевич. І коли днесь галицька Україна така могутча і сильна українським духом, се за

слуга М. Шашкевича, будителя з вікового сну рідного слова.

Днесь виключно на рідній мові опирає ся весь розвиток нашого народу, усе наше духове і матеріальне добро.

І тому, нам заточенцям, коли не хочемо потонути у чужім океані, передовсім треба всіми силами плекати і розвивати нашу рідну мову. Отже памятайте:

Говоріть між собою лиш по руськи.

Говоріть у себе дома, хочби і в присутности чужинців по руськи і не галайте, що чємність супроти гостя вимагає уживати тої мови, якою він говорить. Протівно, до чємности належить, щоби гість говорив до господаря його рідною мовою. До такого лиш, що не розуміє зовсім нашої мови, говоріть по англійськи; впрочім уживайте лиш своєї мови.

Учіть свої діти говсрити по руськи і не дозволяйте їм в забаві між собою уживати англійської мови.

Купуйте і читайте українські книжки і часописи.

Уважайте на чистоту мови і уникайте мішання до ньї слів англійських.

Не забувайте ніколи, що Ви є дітьми великого і колись славного українського народу.

D211

... Нема на світі України,
Немає другого Дніпра;
А ви прете ся на чужину
Шукати доброго добра,
Добра сьвятого, волі волі,
Братерства братнього... Найшли,
Несли, несли з чужого поля;
І в Україну принесли
Великих слів велику силу,
Та й більш нічого...

Учіте ся, брати мої!
Думайте, читайте,
І чужому научайтесь,
Й свого не цурайтесь:
Бо хто матір забуває,
Того Бог карає,
Чужі люде цурають ся,
В хату не пускають,
Свої діти — мов чужі,
І немає злomu
На всій землі безконечній
Веселого дому.

Обніміте-ж, брати мої,
Найменшого брата, —
Нехай мати усміхнеть ся,
Заплакана мати!
Благословіть дітей своїх
Твердимн руками,
І обмитих поцілуйте
Вольними устами!
І забудеть ся срамотня
Давня година,
І оживе добра слава,
Слава України,
І світ ясний, невечерній,
Тихенько засяє...
Обніміть ся-ж брати мої,
Молю вас, благаю...

Т. Шевченко.

З РУСЛАНОВИХ ПСАЛЬМІВ М. ШАШКЕВИЧА.

Віра серця мого як Бєскид твердо постановилась на любови. — Смуток твій знідиє, а радість слїди його позмітає, а сумна північ буде ниним полуднем, і звеселиш ся, а око твоє заблещит зірничкою в бурній пїтьмі життя твого, і огорнеш ся зоревою світою тихоміря, і линаєть над тобою милость божая, бо надія із серця твого не втекла, — бо хто яко Бог?

Сполошиш ми долю і проженеш щастє, день ми споморочиш і світ ми западе, нїждов мя вдариш і нашлеш ми злидні, світ ми спустіє і йме ворогувати, знідиє радість і плач мя огорне, туга ми ранком і вечером журба, і ніч ми несонна і горюване з сонцем, вирвеш ми очи і душу ми вирвеш: з не возьмеш милости і віри не возьмеш, а не видреш любови і віри не видреш, бо

Олекса Стороженко

Сужена

Після багатого батька остався хлопцем по дванадцятому року круглим сиротою, бо мати ще давним умерла, а на селі не було у його ні роду ні племені. От громада, поміркувавши, і рішила — оддати того хлопця на руки старої дядьки удови, що жила у якогось селянина у приїмах. Бабуся була дуже добра, богобоязна і розумна; усе село її поважало. Глянувши на того сироту, дядька згодилась, бо Івашко (так звали хлопця) навдивовижу був добра дитина: слухняна, покійна, чула, і таке гарне та хороше, як та панночка. Перебралась дядька у хату до сироти, стала йому за матір, і господарює, і дбає; навчила його ласково всьому доброму, і шсьму, бо ще й племінна була.

Вшестилла бабуся собі на втіху Івашка; такий з нього вийшов бравий парубок, високий, сновитий і такий гарний, що від його погляду дівчата тали, як весною від сонця сніг. Так не дуже-ж то Івашко і заглядував ся на дівчат; якось понуро, з під лоба дивив ся на них, неначе соромивсь; і на вечерниці ніколи не ходив. Вже бабуся збиралась одружити Івашка, так не привів Бог: занедужала небога, та і вмерла; а вмираючи і каже Івашкові:

— Не журись, синку, що я не встигла тебе одружити: я й на тім світі буду благодати Господа милосердного, і вимолю тобі вірну дружину.

Дуже журився Івашко за бабусею, аж сьвітом нудив: з хати не вийде, а коли й вийде, то хіба тільки на кладовище, поплаче на могилі покійниці, та й вертаєт ся до дому, повисивши голову. От і стали старі люди йому совітувати:

— Оженись, синку: молода жінка хоч яку тугу розважить.

Стали й Івашки загібати, так що-ж? На яку дівчину не гляне, усе йому не по дупі. Ходив і в другі села, так і там не знайшов, хоч такі дівчата траплялись (де-б то у нас, на Україні, такого зілля не знайти!), що здавалось і на світі крапчик нема. Вже не одна дівчина од його чахла, не одна й до знахурки ходила, і зілля варили і чарували, — так нічого не вдіяли. І Івашко нудить ся місяця собі, сердешний, не прибере. Далі подумав, та сам собі й каже: „Як бачу, то тут нема мені суженої; піду по сьвіту та пошукаю, то може Бог дасть — знайду таку, якої бажа моя душа“.

Осідлав коня, одяг ся у добру одягу, і хотів вже рушати, та подумав: „Ні, нехай не знають, що я багатий: полюбить в свитні, то в купанні ще більш кохати-ме“. Натяг на себе сімряжку, перекінув через плече торбу, і грошенят про всякий случай не забув, та помолвивсь Богу і помадрував.

Відбув Івашко із села в село, і хуторів не мина: приглядуєт ся, розпитує, шукає шари, як того скарбу. Обійшов усю околицю, і вже степами потяг.

Раз іде собі по дорозі і мізкує: „Яку-б то мені знайти дівчину?... От якби таку: сині очі, трошки прищурені, а коса чорна як гайворси, устенька як перозквічана маківка; а сама біла та шпана: плече широке, груди високі, щоб крімка*) так і врізалась би у тонкий стан, щоб ходила як по струнці, високо піднявши голову... Або таку: щоб була чернявенька як Циганочка, а щокі неначе жар горіли, зуби білі як молоко, а уста червоні як калина, та повненькі, такі, що як цмокне тебе, щоб луна округи зацмокотіла! Або таку, знов мізкує: „очі як небо сині, а коса як кудель, щоб, як глянеш на неї, то здавалось би вона тої янголом, що Господь посланє хранити і втішати чоловіка на землі“.

Оттак коверзує та йде собі. Далі якось ненароком — зирк, аж стоїть біля криниці дівчина, така гарна, що якби з тих трьох, що вигадувал собі Івашко, зібрати одну, то не була-б вона краща від сїєї. Як глянув на неї Івашко, то неначе на неї опинивсь: стоїть і очам своїм віри не йме. А вона-ж так його зглядом приває, усміхаєт ся, буцім от-от обійме і притулить ся до його серця. „Відкінь“, подумав Івашко, „узялась ся чудова дівчина?... Чи не бабу-

ся з того сьвіту, з самого неба, посилав мені сужену, бо не тільки не бачив такої на землі, і на думку така не спадала!“

— Здорова була, дівчино! — каже Івашко, підходячи; зняв шапку та й клонивсь. Підняв голову, — а дівчини як не було, як у землю ввійшла. „Що за нечиста мати!“ каже сам собі Івашко, озирючись на всі сторони: „куди-ж вона ділась?... Чи не стрибнула в криницю?“ Глянув, — криничка не глибока, а вода чиста як скло, і дно видно. Кругом степ і трава не дуже високо, нікуди гаразд і схватись... „Чи не мана яка?“ думає Івашко, йдучи по дорозі.

Не пройшов він і трьох гін, аж біля тернів, під кушиком, сидить та-ж сама дівчина, і так-же на його дивить ся і усміхаєт ся. „Глянь“, каже Івашко, „аж ось де опинилась!... От прудка... і не вгледів, як вона перебігла!... Ну те-пер“, міркує собі, „сидю біля неї, трошки одпочину, а тимчасом розпитаю, відкіля вона, куди йде... а там що Бог дасть!“

Підійшов і сів; оглянувшись до неї, щоб спитати, аж знов нема дівчини. Івашко метнув ся сюди-туди, оббїг тернів, гукав до неї, шукав у самій гушці, аж одягу порвав і руки подрапав: нема та й нема! „Що за прича!...“ подумав: „та се мабуть мара!...“ Аж сумно йому стало; коли-б у вечері, то може-б ще гірші злягав ся, а то у день, так як чумацький полудень. Пройшов ще кілька гін, став спускати ся у балку, дивить ся: біля ставочка невеличка хатка, і на призьбі сидить та-ж сама дівчина. „Що за біс!“ аж скрикнув Івашко: „та се навожденє, мана!...“ Протер очі, пере-хрестивсь, а дівчина все сидить і пильно на його дивить ся, неначе що хоче сказати. „Тривай же“, подумав Івашко; „тепер вже не втечеш, моя пташечко: обійду поза хатою, та з того боку і зайду, то вже тоді нікуди тобі дітнєс“. Обійшов: тільки виткнувсь ізза вугла, аж бачить — хуторняцька сімї сидить біля дверей, і полуднюють собі: старий із старою, парубок, літ йому двацять п'ять буде, і гарна молодниця, та ще й не порожня, — на остатнім вже місяці, на тій порі, як кажуть старі люди, що душа, котру Господь посланє дитинці, вже недалеко од неї витає.

— Хліб-сінь, люди добрі! — каже Івашко, знявши шапку і низенько вклонившись.

— Спасибі, — одвітали старі: — сїдай, кажуть, до гурту, чоловіче, і пополуднуй з нами.

Подякував Івашко та й сів, тільки вже йому не до їди; сидить похнюпившись*) і за ложку не береть ся.

— Чого-ж ти не їси, чоловіче? — питають його: — бери лишень ложку, та й їж на здоров'я.

Узяв Івашко ложку, покоштував того полуднику, чи ні, та й пита старих:

— Чом ви не покличете вапої дочки полуднувати?

— Якої дочки? — каже стара: — у нас одна тільки й є, невістка моя! — стара кинула оком на молодницю.

— Ну, так родичку, або наймичку?

— Нема в нас ні родички, ні наймички; от, як бачиш, ми тут усі.

— Яка-ж там дівчина у вас за хатою, на призьбі сидить?

— Не знаєм, не бачили!

Повстали старі, а за ними і молоді, обійшли кругом хату, — нема нікого! Глянули вони на Івашка, та й подумали, чи не божевільний він.

— Де-ж ти, чоловіче, бачив дівчину? — спитав старий.

— Се вже вона мені у третє привиджуєт ся, — каже Івашко, — та так живо, та така гарна!...

— Чого-ж вона тобі привиджуєт ся? — питають Івашка.

— Бог його знає — чого; чи не того, що шукаю собі вірну дружину, та усе тільки об неї й думаю.

— Ну, так їди-ж собі, чоловіче, дальше, та там і шукай, нехай тобі Бог помагає, а в нас нема дівчат.

Івашко вклонив ся, важко здихнувши, та й знов потяг шукати вітра у полі. Тільки вже не мізкує, яку шукати: глибоко запала у його серце та чудова дівчина, з голови не йде, тільки об їй і дума і гада. Вже і на дівчат не дивить

ся, тільки блука собі по степах, щоб хоч трошки розважить свою тугу.

Провештавшись ще тижнів зо три, Івашко повернув до дому. Іде біля тієї хатки, а стара побачила його, та й каже:

— Бодай тебе, чоловіче! напро-рочив нам дочку! Ми молили собі у Господа хлопчика, а молодниця розспалась дівчинкою!

— На все воля Божя, — одвітив Івашко: — може з сїєї дівчинки буде вам більш утіхи, як з того хлопчика, що прохали!

Івашко хотів вже дальш іти, а стара йому й каже:

— Постривай, чоловіче: сьогодні в нас хрестини, то вже коли зайшов, то треба чарку випити, щоб часом не вніє з собою щастя народженої.

— Добре, — каже Івашко, — чом не випити: нехай їй Господь пошле щасливу долю!

Незабаром приїхав і піп із кумою, а кума ще нема. Підождали трошки; — не йде; от піп і каже:

— Не можна мені довго ждати; завтра празник, так треба поспішати ік всеночній.

— Як же ми, пан-отче, без кума обійдемося? — пита стара.

— От вам кум, — каже піп, глянувши на Івашка.

Вже піп почав молитву, як щось заторохтіло, — глянули у віконце, аж спражний кум приїхав, і змінив Івашка. Дівчинку охрестили Оленою, бо саме на Костантина і Олені уродилась. Івашко, почувши се імена, згадав свою покійницю бабусю, бо й вона Оленою звалась.

За обідом, по звичаю, бабу стала частувати, — хто кине на тарілочку шай, хто два, а Івашко хотів положити пятака, та якось помилувсь і брязнув таляра. Як се побачили, так усі і витріщились на його; у баби руки задрижали, трохи пляшкі з горілкою не розбила, а піп аж розсердивсь. За хрестини дісталась йому од кума злотувка*) а бабі, чорт-батька-зна за віщо, цілісенький таляр! Так стало йому досадно, що здаєт ся, у друге-б охрестив, коли-б Івашко був хрещеним батьком.

Пообїдавши, стали кружляти горілку, а Івашко, як непитущий, вийшов з хати, сів на призьбі, на тім самім місці, де бачив дівчину, та й задумавсь. Аж чує, стара з бабою підійшли до вугла та й стали собі розмовляти.

— Що се за чоловік, — каже стара: — щось не просте!... Відкіля воно взялось? Чи од Бога він, чи може нечистий його підіслав на яку небудь капость?... Напророчив дочку, якусь дівчину тричі бачив... Щоб не було, нехай Бог боронить, три літа засухи? Такий обірваний та обшарпаний, зовсім гультіпака**). а дав тобі даяра! Се-б не розщедривсь так і багатий пан!...

— Що се ви вигадуете, моя матіночко? — перебила баба: — чи він же такий дохорий на гультіпаку? Такий з його бравий парубок; звісно, у дорозі трошки обносивсь, а може він і багатого батька син. Та нічого вам і Бога гнівип: невістка здорова, а дитина така гладка, як той цурупалок. Та ще й те: хіба-ж ви не бачили, як він хрест цілував?... Та й я хрестила таляр, — так усе такий, як і був; ось подивить ся.

— Так от послухай, що я тобі ще скажу. Невістка розказувала, що у перву ніч, як уродилась дитинка, приходила якась бабуся, і дула і хрестила дитину. Невістка хотіла була крикнути, так мови не стало: дуже зликалась!

— Може їй таке приснилось!

— Болжлась, що не спала і добре її розгледіла.

— Яка-ж вона?

Тут стара почала розказувати, а Івашко слуха, і добре бачить, що та бабуся не хто другий, як їїого наречена мати.

— Чого-ж ви зликались, моя матінко? — каже баба, дослухавши: — адже-ж та бабуся хрестила дитину? Хіба нечистий прийде, або приїде кого хрестити чужу дитину?

Оттак побаякала собі, та й пішла у хату, а Івашко ще гірш засмутив ся.

Сонечко вже сідало, як він, подякувавши хазяїнів за хліб-сінь, пустив ся у дорозу на всю ніч. А як дійшов до

тієї криниці, де побачив дівчину, то вже й смерклось. Роса сєрпанком*) розіслалась по степену, кругом як море його оточило. Так йому легенько дихать, тепленький вітерець зо всього степу несе йому квічані запахи; ясні зорі, як діточки, дивлять ся йому у вічі і його проважають. Івашко сів біля криниці і думає собі: „На що вона мені привижувалась? Лучше-б було, якби я ніколи її не бачив; не засмутила-б вона моєї душі, не накинута-б на моє серце важкої мөгилі!...“ Далі устав, озирнувшись на всі сторони і голосно крикнув:

— Дівчино! найкраща зо всього сьвіта, серце моє, горляще моя! Явись до мене, нехай хоч раз ще на тебе гляну, та й умру з твоїм обличчям перед очима... Хоч обізвись до мене!... Дівчино!... коханє моє!...

Оттак гукав сердешний Івашко на бзєсь степ! І не явилась же, і не озвалась до його та дівчина; тільки закигкала над ним чайка, далеко запідпідьомкала перешілочка, і раз-у-раз виспистував вівчарик**). Не витала вже тут на дуна, — мабуть знайшла собі вже хатинку, і на який час зачинилась.

Смутий і невеселий вернув ся до дому Івашко; важкий камінь навалив ся на його серце. Всю осінь і зиму нудивсь, а на весну, щоб хоч трохи розвіяти свого смутку, пішов чумакувати.

Чумакує Івашко рік, і два, і десять і п'ятнайцять, а болячка на серці не загоїлась. У всьому щасливий — тільки не дає йому Господь вірної дружини. Такий став багатий: п'ять хур послала на Дін за рибою, а сам з десятима ходить у Крым за сілю. Прикупив чимало грунту, пострів хату як той будинок, став паном на всю губу. Громада нераз вибирала його у голову, так не схотів, та й не схотів. І який то з його козарлюга став, якби ви побачили! високий, сновитий, і глянути на його весело. Заглядувалсь на його тепер не одні дівчата, — казались і молодіці; а яких там не було! і чепурних, і моторних, і з біса хитрих та лукавих, що, здаєт ся, і самого сьвятоцу з пантелику збили-б. Так чого вже не робили, як не захожувались, як бісників не пускали, так ні на одну й не глянув, не то щоб узяв од якої стьожку у комір. Частенько було у ночі затурготить у віконце.

— Хто там? — спита Іван Уласович (так вже тепер його звали).

— Я, дядьку, — защебече тоненьким голоском: — Параска; будьте ласкаві, одчинить та дайте вогню!

Одчинить Іван Уласович, увійде молодіця, вигребе із печі жару і засьвітить сьвітло. Така розхрістана, підтикана†), звісно як у ночі. Гляне на себе, та й засоромить ся, сама-б то не знає, що робить: запаскою груди закриває. А там якось сьміліша стане і розпитує:

— Як вам дядьку, не обриднє одному спати? Чом ви не оженистет?... Сї-же Богу, правда.

Іван Уласович і не слуха, що вона йому верає; тільки візьме її тихенько за плече та й скаже:

— Ідїть вже, ідїть, а то вогонь погасне.

Та і в день не дуже соромилсь: яка небудь молодіця випровадить у поле свого чоловіка, гульк, і несе митель††) до Івана Уласовича, та й захожуєт ся мити йому голову, і рукава засукує до самих пліч, а руки такі повні, ніжні та білі, як шненишне тісто. (Звісно, чортяка підводить, бо сам з Іваном Уласовичом нічого не вдіє).

— Не треба, не турбуй ся, — каже Іван Уласович: — я й сам собі голову змию.

— Ну, так я вам поськаю, — каже молодіця.

І зараз сідає і загортує плахту, щоб не намулив щокі об жорстку одяжину. А тонкого полотна сорочка так і обхватує пшанне стегно; на такий подушкє не покревав би виспатись і сам султан турецький! Та ба! не так заправила з малку бабуся Івана Уласовича.

Наступила вісімнайцята весна після того, як Івану Уласовичу привиджувалась та чудова дівчина, — і досі не забув її, буцім вчора бачив, і досі не одірвав її од свого серця.

*) сєрпанок — тонесенька матерія.

**) вівчарик — болотна птиця.

†) підтикана — підкасапа.

††) митель — тепла вода до миття голови.

*) крімка — крайка.

*) похнювити — звисити голову, засмуватися.

*) злотувка, — дрібний сєрбний грїш, палих 10 центів.

**) гультіпака — обідранець.

Після сьвятої неділі, зібравши хури. Іван Уласович з наймитами рушив у Крим за сіллю. Тепереньки вже він не такий був, як колись пивендяв по степу у сімряжці; тепер вже він, як багатий хазяїн, у брилі, у блакитному жупані, шовковим поясом підперезаний, такий з його чоловіга, що і пан не дуже-б став перед ним кирпу гнути.

Ідуть вони вже тиждень. Звісно, чумаки завжди рушають до сходу сонця, щоб захопити холодку. От, раз піднялись вони ще у досвіта; тільки вирівнялись у стрічку, а тут як насує туман, такий густий, що в двох ступнях не видно чоловіка. Зійшло сонечко і рознесло той туман; дивлять ся, аж загубили дорогу. Було вже хотіли вертатись назад, так Іван Уласович і каже:

— Ідьте вже, невеликий круг зробимо; тут може буде яка оселя. — розпитаємо та й вихопимось на свій шлях.

Ідуть собі та ідуть, вже-б пора і скотину понасти, так нема-ж водопою. Іван Уласович іде собі стороною і думку гада, усе одно на умі, аж чує — фурцики гукують.

— Дядьку, а дядьку: ось криниця! Глянув Іван Уласович, аж знакома криниця, а біля неї стоїть та-ж сама дівчина, що й вісімнадцять літ назад стояла, і так саме на його дивить ся, так саме йому й усміхаєть ся, як тоді дивилась і усміхалась. Як він її побачив, то аж груди йому заложило, і степ кругом його покотив ся. Близить ся він до неї, а сам оком не змігне, а очей не спуска, щоб не зникла.

— Аж ось відкля узались! — обізнавала дівчина: — куди-ж ви ділись, дядьку, як я підходила до вас?

— Де?... коли?... — пита Іван Уласович. Аж задрихав, почувши її голосок.

— У ранці, біля тернів; несла воду, а ви сидите під кущиком і так пильно на мене дивитесь; я й думала, чи не хочете напитись, — подаю вам глечик з водою, та й кажу: „на здоровя!“ аж гульк — „нема нікого!“

— Моя голубонько, — каже Іван Уласович, узявши дівчину за білі рученьки, — не мене ти бачила, не мінї й воду підносила, а моїй душі! Вісімнадцять літ назад, оттак саме і на сім місці ти мінї привиджувалась! Вісімнадцять літ тільки об тої й думав, одну тебе виношував у моїму серці!... Де-ж ти живеш, — пита він, дивлячись у ясні очі своєї суженої, — де витаєш, моя горічка?

— Живу у батька, в матері тут недалеко у бальці біля ставочка.

— Як же тебе звати?

— Олесю, — одвітала дівчина.

— Еге, от воно що! — так я був у тебе й на хрестинах. Чи живі, чи здорові двої діди, батько, мати?

— Хвалить Бога, усі живі й здорові!

— Ходім же, моя сужена, до них за благословенням!

Обнялись як голубяточка і пішли собі; а над ними так і веть ся чайка, як над гніздом, як над діточками, і квилить і кнїжка; а як дійшли вони до хати, то чайка піднялась у гору, усе виспе, виспе, поки не зникла. Так у купі, побравшись за руки, і ввійшли у хату.

— Здорові були, люди добрі! — гукнув Іван Уласович: — а пізнавайте, хто до вас прийшов?

Стара тільки глянула, зараз і пізнала.

— Се, — каже, — той парубок, що колись заходив до нас, та привиджувалась йому якась дівчина.

— Ось яка привиджувалась дівчина, — каже Іван Уласович, глянувши на Олесю. — Якою її тоді бачив, такою й тепер знайшов!... Так благословить же, бо сам Бог вже нас благословив!

Поблагословили їх старі, як слід; помолились Богу, і посідали, щоб усе добре сідало. Олеся так і тулить ся до Івана Уласовича, так і дивить ся йому у вічі, неначе давно його знала, неначе давно його кохала. Хто-б на них не глянув, то зараз би пізнав, що Господь дав їм на двох одно тільки серце.

Не довго сидів Іван Уласович: забрав усіх з худобою, бо вони жили підсусідками*), та й повіз до себе. Поїхав за сіллю, а привіз хліб із сіллю.

От вам і кінець! Ні длячого казати, що вони були щасливими; не даром же старі люди кажуть:

„Кого Бог з'єднав,
Тому й щастя дав.“

Герої во ім'я науки.

Любите ви, дорогі мої, читати гарні, цікаві оповідання; не раз прогляном кілька годин перелисткуєте цілу книжку, а й не подумаете, кілька стояло труду, заки вона повстала. Любите певно пити каву, чай, чоколаду, їсти смачні страви на гарнім начиню; любите носити одіж з ніжної матерії; любите їздити залізницями або електричними возами і чого то ви ще не любите! Але певно і в голові вам ніколи не постане, кілька жертв з людського життя, кілька століть труду коштували всі ті здобутки, що сьогодні улекшують і умилюють нам життя.

Про Александра Македонського, про римського вождя Цезаря, про французького цїсаря Наполеона Великого і їх воєнні подвиги списано цілі томи — о скількиж більше заслугоють на вдячний спомин і вічну пам'ять людськості ті тихі робітники, яким завдячуємо теперішню нашу культуру і вигоди життя. Одні з них серед безлічи небезпек перепливали моря, перебігали чужі, незнані землі, щоби пізнати народи, звір'ята і рослини далеких країв. На океані буря грозила їм смертю, на суші люди і дикі звірі, голод і утрома і докучливі недуги підкопували їх здоров'я.

Кілько то лікарів погибло, несучи поміч другим, ратуючи від смерти хорих! Кілько вчених фізиків і хеміків нашло страшний кінець, коли робили наукові досліди із запальними матеріями. Ванахідники дуже важких і вжиточних машин довгими роками бороли ся з усімакми протівностями, примарали голодом з нужди. А як часто злобні і темні сучасні їм люди переслідували їх, глузували з них, мучили, а то й засуджували на смерть. Богато гіркого випили вони за свого життя, але їх труди і терпіння ушасливали цілу людськість. „Час і терпелівість переміняють лист морви в шовк“ — каже індійська пословиця — і сю пословицю взяли собі тихі герої знаня і праці за провідний ключ. Працею і витревалістю довершили чудес.

Одною з найблагороднійших поставити новочасної культури, а zarazом одним із найзнаменитіших подорожників, що визначили ся на полі географічних дослідів є Давид Лівінгстон.

Родив ся в Шкоції в 1813. З гордостю згадує своїх предків, які ніколи не сплямили ся ніяким поганим вчинком. „Будь чесний!“ стало ся ключем цілої родини. І Давид був не лише чесним, але попри те визначав ся й незвичайною добротою серця і непохитною силою волі. Вже в десяти році життя прийшло ся молоденькому хлопцеві заробляти на удержаня цілої родини. Працював в варстатах бавовни. Дперва пізнім вечером міг засісти до науки, в день клав книжку перед себе на варстат і читав її жадобно. Гук машин не перешкаджав йому зовсім. Сам про себе пише: „Так звик я до него, що можу тепер свобідно читати і писати навіть серед найбільшого гамору дітий або вереску диких громад“.

В дев'ятнадцяти році життя став ткачем в фабріці. Побрав тепер більшу платню, тим то й міг слухати вечерами університетських лекцій медицини і теології. Був дуже релігійний, любив горячо свою вітчину, а

найбільшою втіхою для него було нести поміч терплячим, хоч би з посв'ятою власного життя. Вкінці по незвичайних зусиллях і невтомимій праці діждав ся скромний робітник, що признано йому університетський ступень з медицини і хірургії.

Лівінгстон студював ще і дальше медицину, бо порішив удати ся до Китаю яко лікар і місіонар, себ то проповідник. Як раз в тім часі повернув до Англії славний Моффат, що довгі роки прожив серед африканських народів. Лівінгстон користав много зі вказівок сего знаменитого подорожника. В двадцять семім році життя виправляє ся до Африки, де вислало його Лондонське місіyjne товариство.

По довгій, томлячій подорожі прибуває Лівінгстон до полудневої Африки. Остає тут кілька років і женить ся з донькою Моффата. Не міг найти собі кращої подруги: повна любови, посв'яти і неустрашимої відваги ділила вона з мужем усі труди і недогоди виправ.

Лівінгстон дійшов аж до краю диких Бехуанас, де перед ним не посталла ще нога Європейця. Щоби заправити ся до нового жити, порішив покинути всі європейські навички. В сій цілі підняв цілий ряд подорожий, а кожда з них обіймала простір звиш 130 км. Подорожував пішки або на возах, тягнутих волами. Жителі тих сторін кпили собі спершу з марного тілом Лівінгстона. „Він слабкий — говорили — не видержить довго“. Почувши се подорожник, застовляв тих, що так говорили, відбувати разом з ним довгі, томлячі марші. Згодом витревалість і сміливість Лівінгстона добули йому поважанє у тубильців і вони почали навіть вважати його за якийсь виспе єство. Причинила ся чимало до сего слідуюча подія:

Стадо львів непокоїло село Куруман, де жив Лівінгстон. Жителі бачили ті страшні звір'ята, як вдирали ся до загород і похищали худобу — бояли ся однак виступити проти грізних гостей. В тривозі і глупоті своїй уважали їх непоборимими.

Тоді Лівінгстон задумав виполошити шкідників. В тій цілі вибрав ся на лови з учителем місцевої школи Мебуалем і ще кількома відважними людьми. Дійшов аж до житла львів і почав до них стріляти. Льви заскочені ненадійно, утїкли, але один приляг під корчем і ладив ся до скоку. Лівінгстон прицілив ся до него і влучив його двома кулями. Товариші хотіли поспішити на поміч і добити льва, аж ось в сій хвилі кидає ся він на Давида. Схопив його за лопатку і зі страшним ревом повалив на землю.

Вже одна лаба обіймала голову Лівінгстона, коли нараз звернув звівр свої очі на Мебуала. Сей мірив з рупниці, та двічі не влучив. Лев кинув ся на нового ворога і угриз його в ногу — але небавом інші кулі положили його трупом. Лівінгстон мав сторощене рамя і одинадцять ран в околиці лопатки. З того часу лиш з великим трудом міг послугувати ся рупницею. Сліди рани заховав до кінця життя і по смерті по ній пізнали його мощі.

В р. 1843 посуває ся Лівінгстон трсхи дальше на північ. В товаристві двох неустрашених подорожників: Муррея і Освелля перейшов майже 4800 км. і добив ся до озера Нгамі.

В р. 1851 мостить собі дорогу через Макальодо до столиці того краю Себітоани. Скрізь по тих непроходимих шляхах витає його прегарна природа. Розкішні села над берегами рік і потоків, земля богата в мінерали, урожайні долини, спокійні трудящі жителі — у перше являють ся очам зачудованого подорожника.

З того часу Лівінгстон відкриває одну країну по другій. Року 1852 поборовши несказано грізні небезпеки, по нечуваних трудах доходить до північних берегів Африки, до португальської посілости Сен-Поль-де-Льоанда. Та хоч на енергії йому не збувало, мусів таки тут задержати ся. Знесилений подорожами, попадає в тяжку слабість і протягом довгих місяців боре ся зі смертю.

Однак жите побідило — здоров'я повертає. І знов Лівінгстон, не думаючи спочивати, бере ся до звершеня своїх плянів. Порішив перейти впоперек цілий полудневий континент Африки. Сповнив свої мрії і доходить до приморських берегів Африки.

Після сєї памятної подорожі повертає Лівінгстон до Лондону. Повіз опис своїх подорожий, відкритих країв і їх богацтв. Усюди ватано його зі щирим одушевленєм.

Відтак пускає ся на нові виправи. Найславнійша з них була подорож до ріки Замбезі. Ту посеред безлічи приток великанської ріки простягла ся одна з найбогатіших і найцікавійших сторін земної кулі. Ту подибав Лівінгстон незвичайно буйну ростинність і великі копальняні богацтва. Але як раз на сій прегарній землі стрітило Лівінгстона важке нещастє. Померла йому жінка, вірна й сьміла товаришка всіх його подорожий.

Ще раз повертає Лівінгстон до Англії, а відтак попрацав її на віки. Нові незнані землі манили його до себе. Аж ось значея чутка про него загинула. Ніхто не знав: жие він чи помер. Тоді то член редакції одной великої американської часописи, сміливий Стенлей випрацьє ся до Африки, шукати за Лівінгстоном. По довгих і утяжливих слідженях находит ся в Уяжіджі недалеко озера Танганіка. Недуга підкопала сильно фізичні сили Лівінгстона, але проте хотів він за всяку ціну довести до кінця начате діло.

В р. 1872 затахають опять вісти про него. Цілий рік не чути нічого про славного подорсжника. Ненадійно дізнає ся Європа, що Лівінгстон вже не жие.

В половині 1873 р. задумував він перейти багнисті рівнини до Занзібару, але мусів здержати ся. Дух його не втратив ще сили, та тіло було вже зломане подорожами, горячкою, двадцять осьмилітними трудами і невигодами. Окружений гореткою вірних товаришів закінчив своє працьовите життя в далині від рідного краю на чужій землі.

Вислані для відшуканя Лівінгстона прибули саме на місяць перед його смертю. Мощі перевезли до Англії де в присутности непроглядних товп народу поховано їх в Лондоні в костелі Вестмінстер. Страту знаменитого дослідника відчули всі глибоко. Не часто подибати можна таких людей, наділених такими прикметами серця і такою відвагою. Оживлені духом посв'яти, зносять витривало труди і невигоди, небезпеки, терпіння, смерть — щоби тільки принести хосен науці і людськості.

Лівінгстонови завдячує географія дуже багато. Перед ним простирав ся в Африці великий, незваний шмат землі, обіймаючий звиш три міліони квадратних кілометрів повенхні. Лівінгстон перший промостив шляхи в тих незнаних ще країнах, приготував ґрунт до ширеня просв'іти серед тубильців і через те став ся гей би їх пророком і добродієм.

*) підсусідок — безземельний селянин, живучий в чужім домі.

З російської неволі.

В мрачних часах історії, ще підчас вандрівних народів, галицьке Підкарпаття і Чорногора були тим захистом, де розвивалась перша українська культура, безпечна перед наїздом та впадінням двох військових орд, а маючи дещо спільного з культурою первісної Індії, Персії та Греції. Але як вгодом почали натискати на Галичину Поляки, що закінчилося і завойованем, то тоді Східна Україна під силою рукою князів-королів розвинула ся в мочу державу, а наше жите перенеслось туди. В Києві осіли майстри та артисти, даючи почин українському мистецтву.

Але багатства України збудили зависть у дикунів півночі, у темних варварів Москалів. Вони руйнують і рабують Київ. Тепер переносить ся у Галич все наше жите і дальше розвиває ся. Але не може устояти Галич перед двома ворогами, що рівночасно руйнують нашу державу: Поляками і Татарами. І знов переносить ся рух український до Києва, а багатства Галича перевозять Поляки у Польщу, а решту руйнує Татарва. У Києві процвітає наука у Могилянській Академії, коли тимчасом Галичина спить непробудно, а навіть і ворожили їй Поляки, що вже і не встане більше. З Києва йде філя народного повстання і Галичину розбурхує. Але хитрий Москаль вже омотав Східну Україну і бажає поглотити її. Як би народ не мав у собі великої живучої сили, давно пропав би. Знов будить його, але не мистецтво, не наука, не шабля, а рідна мова. Пробуджує ся Наддніпрове за Котляревським, живі його гадки протискають ся в Галичину і тут викликають нових оборонців рідного народу.

Але наступає реакція в Галичині, поворот до давного по смерті Марціана.

Тоді настає вплив Шевченка: За його голосом могутим встає вже й Галичина і Буковина. Москалі проганяють з російської України нашу літературу; вона знаходить пристановище в Галичині і розвиває ся гарно. Так було аж досі. А тепер ми свідками нового процесу: Українське жите знов переносить ся до Києва, де вже поле впоране, люди відроджені і гідні його прийняти. А зробили се не старі Українофіли, а молоді щирі Українці. Молодо-український рух розірвав кайдани і тепер розлив ся свобідно до круги. Даремні зусилля Москалів, пролив невинної крові, тюрми і багнетів. Відповідь на се, слова нашого поета Олеся.

„Ми не кинемо зброї своєї,
Аж загоїмо рани віків!“

І тепер настала боротьба України з царатом, поки що тиха. Всю силу звернули Москалі проти Українців. Хто Українець, може сподівати ся всего найгіршого.

Тюрма, Сибір, шибениця, на деннім порядку. Але ще їм за мало сего. Хочуть знищити нашу літературу і пресу. Спис передплатників українських часописів має поліція і уважає їх за найнебезпечніших для Росії людей.

А перед Європою хочуть уходити Москалі за гуманних, й справедливих людей. Думають що ніхто не знає, що вони виробляють з Українцями і на українській землі. Не дивно, що на злеті Соколов у Празі всі так холодно відносились до Москалів. Що вони за Славяне, як так немилосердно гнетуть Славян! Ми таких Славян знаємо у Галичині. Правдиві Славяне се тепер лише Чехи, Українці, Словінці, Хорвати і полудневі: Серби і Болгари.

А Москалі, як довго будуть гнітити, неволити Українців, будуть лише катми, наїздниками гнобителями. Ті Москалі, що за патріотизм засуджують Українців на каторгу, Українські книжки конфіскують за те, що вони нашою мовою писані, навіть наші пісні, хоть кращі від московських, забороняють.

Російську адміністрацію вже разить і укр. вишпана сорочка. Українці, хоть мають свою інтиму культуру, позбавлені свого шкідливого, свободи зборів і товариств. Кров плине скрізь по Україні. Але Москалям того всего мало ще. Вони винаходять все нові переслідування, нові утиски.

Російські чорносотенці, а за ними, на жалі і прочі Москалі, допчуть найсвятіші почування Українців, а нас вьємбвають.

То, що Росія робить з Українцями, се вже не вимоги політичної ситуації, правління, але се акт страшенної брутальності й безпримірного насильства, над всіми засадами гуманності. А діяльність охрани, ті нічні ревізії, руйнована родина гнізд Українців, прогнане і арештоване навіть дитий школярів. А нечувані знущання поліції і жандармерії і той звісний „адміністраційний порядок“, котрим засилає ся сотки людей на Сибір, хотья нема проти них ні оскарження, ні доказів. Ще щасливі ті, що втекли за кордон перед московською шибеницею, бо хоть бідують, але живуть і ще можуть помагати в борбі против царату.

От що втік з Києва Олекса Коваленко, якого шукали Москалі сконфіскуючи деклямації „Розвагу“. Добре, що тисячі сеї книжки вже давно розійшли ся по Україні і зробили своє. Так само і „Ще не вмерла Україна“ на нотах сконфіскавали Москалі вже аж пятий раз. Кажуть, що московська мова така сама як наша, а тимчасом нічого не розуміють по нашому і аж тепер, по тільки літах, сконфіскавали „Розвагу“. Редактора одної української часописи арештували і перетримали в тюрмі в Києві 5 місяців, потім відставили етапом до границі австрійської.

А. Веретельник, як приїхав був відвідати до Києва хорого Грінченка, то о 1. годині вночі вдерла ся в хату поліція і без ніякої причини казала гостеві перенести ся у готель таки серед ночі, перелякавши всіх домових. Або поліція проганяє з цвинтаря всіх укр. прогульковців з Буковини за те, що вони хочуть звидіти і помолити ся на гробі свого діяча Б. Грінченка.

Або московський учитель відбирає укр. евангеліє від ученика, карає його тяжко, а на старенького священника робить донос!!

А накладане кар на редактора „Засіву“ Степаненка, 400 рублів за статтю, яка перейшла свобідно в тімже Квіві у московській газеті...

А попередній одвічальний редактор д. Товстонос, що не мав тих 300 карбованців, мусів місяць відсидіти в арешті.

Один Чех, приїхавши до Львова, розповідав, що половина з тих всіх, що сидять в Києві в арешті, се Українці і за українську справу.

Москалі покористують ся всіми нашими багатствами, а нас ніде не допускають. Мало їм що поклали кайдани на тіло, на землю українську, ще хочуть і на душу.

І за що мучивсь на Сибірі геній наш Тарас 10 літ? Чому опісля він вийшовши з неволі, нещастем зломаний, знищений одчаєм, перебуваючи в останнім році життя в Петербурзі, ставав переповнений муками перед царською палатою і грозив кулаком: Колись ще прийде день суду!

Москалі денунціюють у поліцію своїх товаришів Українців, як лиш яке одно слово зачують по українськи.

Коли Поляки в далеко меншій мірі терплять утиски від Москалів, а проте оправданіє в їх поступок підчас холмських демонстрацій у Львові, де вибух народний гнів в той спосіб, що Поляки остентаційно по горячій промові під пам'ятником Міцкевича подерли на кусні і спалили портрет російського царя Николая II. Є се велика зневага для царя, а щож повинні ми зробити, що терпимо ще гірші утиски.

Та помімо всего молодий Український рух процвітає на причуд гарно. Освідомлене поступає скорим кроком наперед. Переніска вже на українській мові. Адвокат Міхнівський писав в нашій мові подання до суду, і суд хоть відкидав, але сей факт свідчить про завзяте, як і уривок з листа одного Українця: „За останні часи у нас росте й ширить ся національна свідомість і котить ся по всій Україні невпинними бурями. Молодіж, хоть ще й не богато її, стала свідомою, так пройняла ся любовію до рідного краю так, завзято береть ся за діло визволення, що коліб не такі часи, булаб нова козаччина. А все її більш та більш вертаєт ся на прямий шлях і так відрядно і веселе стає на душі.“

Перед виборами до російської Думи.

(Лист з російської України).

Коли ся допис буде надрукована в „Свободі“, то російська нинішня чорносотенна Дума буде розв'язана. Микола оповістить речинець виборів до нової Думи, 4-ої по разунку. Правда, фактично 3-та Дума розв'язана ще біля 3-ох місяців тому, скінчивши 5 років „праці“, але гроші депутат, кождому по 300 карбованців в місяць, ще й досі йдуть не дивлячись на те, що третя Дума вже в дійсності не існує і платня депутат повинна б припинити ся ще 3 місяці тому назад. Але, бачте, урядові теж тяжко розійти ся з його улюбленою чорносотенною Думою і яко мога більше пожити в двох, він за ніщо, як кажуть, платє депутатам гроші, добро, що гроші ті народні, здобуті народом, потом і кровію. Але що до того російському урядові. — Треба-ж показати, у якій великій пошані уряду чорносотенна Дума.

А буде майбутня 4-та Дума — трудно ще сказати; одні факти вказують на те, що дуже рожевих надій на неї покладати не можна, а другі кажуть, що 4-та Дума буде троха ліберальнішою 3-ою. Але який би там не був загальний характер її обличчя, одно можна сказати більш менш впевнено, а саме: 3-та Дума щезла на завжди і ні вона, ні її подібна Дума більше не з'явить ся; уряд всіма силами напірає на те, аби майбутня Дума була ще чорносотеннішою, а народ, інтелігентніші його верхи, зневірені 3-ою Думою силкують ся провести до Таврійського Палацу в Петербург послів щиро народніх, а не рабів, підніжків, запроданців Москви. Хто побідить, — покаже ось уже недалека будучність. (Вибори почнуть ся в вересні).

А тепер до виборів готуєт ся все громадянство Росії, а поступове, так реакційне, особливо се останне, підпіране всіма силами урядом. Уряд щоб провести в Думу своїх кандидатів, пускаєт ся на всі способи: видає сотки тисяч грошей чорносотенцям на передвиборчу агітацію, видає під суд на час виборів поступових кандидатів, аби позбавити ся небезпечних противників, саджає до арешту поступових виборців. Силою своєї влади примушує виборців подавати свої голоси на користь урядово-чорносотенних кандидатів. (Так оноді катеринославський губернатор гукнув до себе жидівського рабина і сказав йому, що як один жид подасть свій голос на поступовця, то тоді нехай жиди і не гадають звертати ся до нього за помочію на разі вибуху антижидівських погромів: „можете про се оповістити своїх жидів в синагозі“, закінчив губернатор)...

Особливо широкою хвилею розливась ся урядово-чорносотенна агітація на Україні. Та воно і зрозуміло: кождий російський обранець, хто б він не був — поступовець чи реакціонер, завжди матиме на першому пляні інтереси, Росії а обранець-Українець — інтереси України — отже виходе подвійна небезпека для уряду який, як висловив ся бувший президент міністрів П. Століпін, поставив за провідну нитку своєї многовікової діяльності — єдність Росії і насильна русифікація всіх „іногородців“ в тім числі і Українців. Сим і появляєт ся таке ненормальне явище, як те, що офіційальний російський націоналізм прищеплюєт ся на Україні, а не в корінній Росії. Се дуже і дуже утруднює становище Українців. Як відомо в 3-ій Думі, дякуючи з одного боку урядові, постановившому за

всяку ціну не припустити до парламенту ні одного українського депутата, а з другого новому виборчому закону, про який мова буде в дальшій дописі, не було ні одного українського посла за винятком Лучинського і Сандерка, вибраних українськими і російськими голосами — і се дало ся Українцям дуже в знаки: коли обмірковували ся законопроекти про навчанє дитий на Україні рідною мовою, про судопровадженє українською мовою і інші болючі для нас питання, — нікому було й слова правди сказати за нас перед дикими нападами російських чорносотенців і своїх перевертнів, в наслідок чого ми й досі не маємо ні рідної школи, ні суду в рідній мові, ні рідної мови по церквах України.

Отже Українці узнавши на ділі, як-то тяжко не мати своїх рідних заступників, рішили на сих виборах провести бодай кількох українських кандидатів. Всього по закону України вибирає 102 послів. В I-ій і II-ій Думі більша половина послів з України були свідомі Українці і входили в склад Думської Української Парламентської Громади. В третій же Думі, як я вже зазначив, майже не було свідомих Українців.

І от аби і на сей раз не опинитись в такому прикрому становищі, як поперед, — без рідних заступників, Українці хочуть провести до Думи бодай кількох своїх кандидатів і в сім напрямі розпочата уже акція.

Досі серед українських виборців помічаєт ся дві течії; одні виборці в своїй передвиборчій платформі постановили: добуватись, аби українська мова була мовою викладовою по всіх українських школах, аби казаня по всіх церквах на Україні говорили ся по українському, судопровадженє йшло в українській мові, в університетах і гімназіях були катедри української мови, літератури і історії. Голоси свої такі виборці повинні віддати або на українських кандидатів, або там, де не можна виставляти окремі укр. кандидатури — на поступовців, але з умовою, аби вони, в разі їх обраня, стояли в Думі за українськими домаганями.

Се передвиборча платформа уміркованих Українців-поступовців.

Іншого вимагає в своїй передвиборчій платформі друга частина Українців, так званих щирих, або як вони сами себе називають, поступових Українців:

Повна автономія України. По всіх церквах, судах, школах, гімназіях, університетах, почтамтах і інших інституціях на Україні урядовою мовою повинна бути українська мова. Українська церква, на підставі статей Гетьмана Богдана Хмельницького, на яких він злучив ся року 1654 з Москвою, повинна бути автономною і незалежною від російського Синоду. Окрім того в Києві повинна заснуватись Українська Академія Наук і Українська Академія Штук. Підчас виборів всі Українці повинні подавати свої голоси виключно на українських кандидатів, бо як показали результати виборів до 3-ої Думи, всі російські поступовці, вибрани на Україні українськими голосами з запорученєм, що вони в Думі виступатимуть з українськими домаганями, не тільки не виступали з ними за 5 років, а навіть і слова не сказали в оборону України перед нападами російських чорносотенців; — отже всякий український голос, поданий не на українського кандидата є зрада своєї батьківщини!...

Нічого й казати, що програма поступових Українців краща програми т. зв. українських поступовців: в ній більше самостійности, більше національної окремішности і вона має більше прихильности серед українства, коли друга програма українських поступовців має більше прихильности серед поступових Москалів, на поміч яких підчас виборів, надіють ся укр. поступовці.

Гасло ж поступових Українців: на чужинців нема чого покладатись і робити все самим!...

КАЗКА

ПРО ЗАДОВОЛЕНОГО ЧОЛОВІКА.

Цар хорий. Даром з царства всіх сторін
Зійшли ся наймудрійші доктори,
Бо, видко, смерти вже піддасть ся він.
Не довго буде битись серце хоре;
Мутними ще кругом очима водить,
І що ж! На кождім він лиці знаходить
Укриту радість, бачить скритий сьміх.
Єму здаєсь, що кождий жде лиш смерти
Єго, щоб царську власть, добро роздерти;
В нім гнів кипить, — всіх вішав би, коб міг.

„Дурні доктори й ліки їх дурні!“
Промовив цар, постогнуючи з болю.
„Най шезнуть геть з перед очей мені,
А то мою останню вчують волю...
І змовк на хвилию, — Кличте ворожбита!“
Сказав і в пів години сіра свита
В дверех явилась, — в свиті сивий дід.
З чола мов царські вичитав мисли,
Закашляв лиш, — в очах дві іскри блисли, —
І так озвав ся хатрий ворожбит:

„Могучий царю мій, на твій недуг
Докторів тисяч навіть не порадить;
Незадоволений твій власний дух
Приніс тобі хворобу й смерть провадить.
Однак коли міркуєш, що послідний
Підданий твій тебе лічити гідний,
Я скажу раду крайної пори:
Всім задоволену знайди людину,
Здійми сорочку з неї і на спину
На благородную свою вбери“.

„Так кажеш?“ мовить чудований цар,
„Та тільки знай, що за брехливе слово...“
„Я з рук твоїх прийму і десять кар“,
Підхопив дід, а цар задумавсь знову.

І думав він: „Та чейже між князями,
Між графами, міністрами панами
Один такий знайдець ся чоловік...
Я-ж ласками обсипав не одного...“
Так думав цар, а слуги за порогом
Були вже, йшли цареви всі по лік.

В палати княжі — звісно — перший путь.
Князь Міріс каже: „Завдяки цареви
Живу в достатках і здоров мабуть,
Та щож! коли минає день по дневи,
Минають місяці й літа, — я швидко
Й постаріюсь, а діточок не видко.
Кому-ж лишати все?“ зігхав князь.
Здаєсь, він не одно ще мав сказати,
Та слуг не стало. Вибігли з палати;
Спішать, бо перша проба не вдалась.

„Я задоволений?“ князь Перм сказав.
„Та був би був, коли-ж на горе-лихо
До чести й ласк днесь чоловік без прав
Прийде, а ти сиди з всім правом тихо.
Я тридцять літ служив цареви вірно,
Мов батькови коривсь єму покійно, —
Приходить поділ забраних країв.
Лір, що нічим не визначивсь ніколи,
Бере пять міст, сім сел, ліси та поле,
А я...“ Не чули слуги дальших слів

Прийшли до Ліра. Граф наївшись в смак,
Спокійно спав собі як раз в тій хвили;
На подушках мягких лежав навznak.
В тім крики царських слуг єго збудили.
„Чого?“ спитав. — Сказали. — „Милый Боже,
Хтож задоволений днесь бути може?
Знав цар, що дати. Там по селах всіх
Народ бунтуєсь, на міста мов молот
Біда звалилась, — вість дістав про голод...“
Ще не скінчив, а слуги за поріг.

Міністер Галім вишов на прохід;
Застали в хаті лиш міністра жінку.

Спитали в неї. „Ох, солодкий мід,
Кому він петь ся... Сядьте на хвилинку!“
І вже стільці хотіла їм подати
І казати щось, а слуги далі з хати...
Так всіх вельмож сходили. Де зайшли,
Чи то був князь, міністер, граф, чи дука,
У кожного свій клопіт, горе, мука;
Всім задоволеного не знайшли.

Кидають ся они і в другий бік,
Міщан, купців питають, хліборобів —
І даром все. Цар даром жде на лік,
Не чує пільги у важкій хворобі.
Ремісників, робітників, голоти
Питати — в слуг не стало вже охоти.
Там при наріканях забракло-б слів.
Смутні, з понуреною головою,
Мов жовніри поражені у бою,
Повола царські слуги йдуть домів.

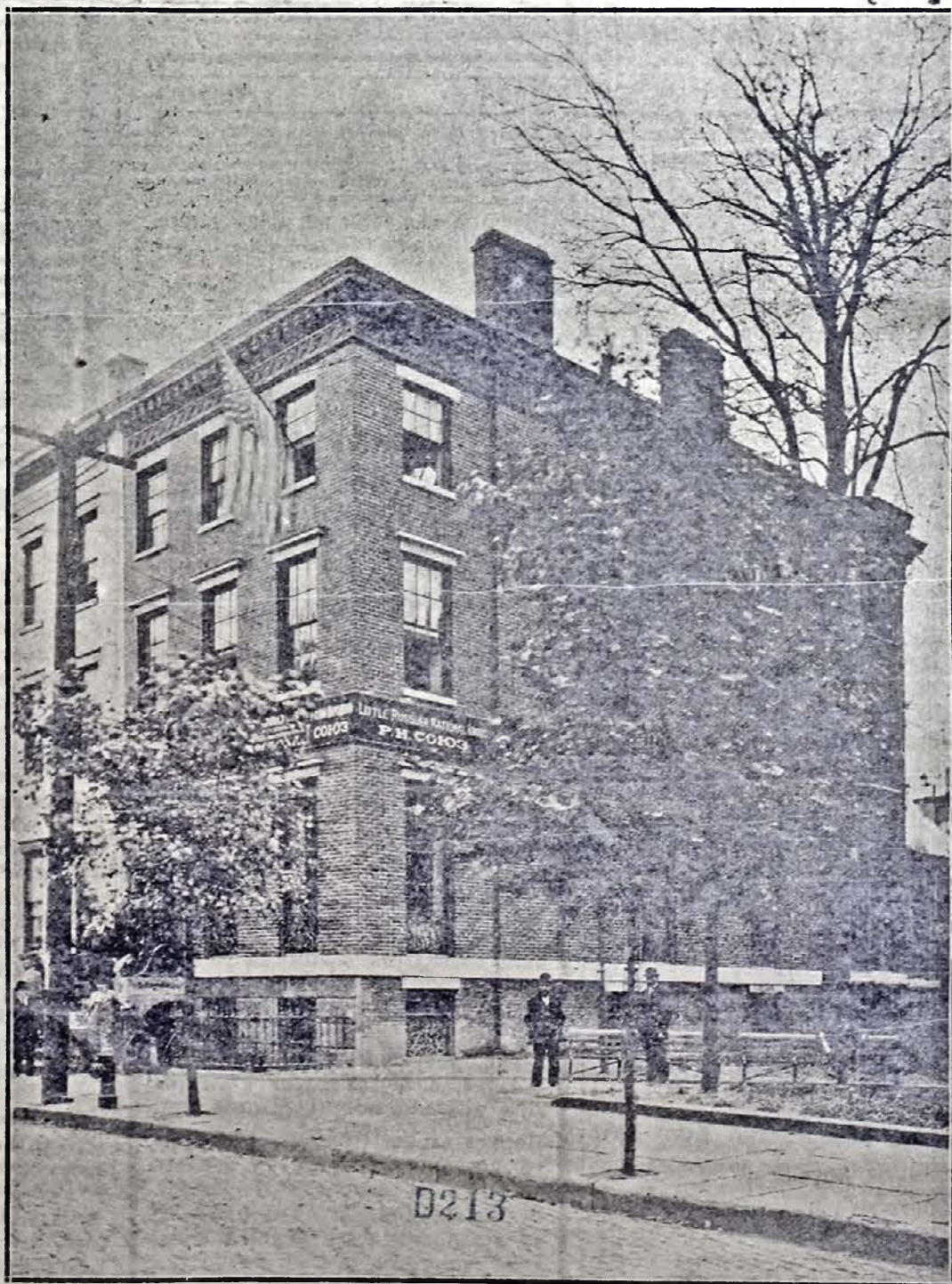
Так не вялив ще цвітів сонця жар,
Як в них тепер з тривоги серце вяне;
Глядять, — аж проти них через базар
Жебрущий дід іде. Хоч в лахи вбране,
Поставою самою горде тіло,
Вид ясний, радість бє з лица... Скортіло
Слуг, щастя в діда пробують ще раз:
„Чекай! Чого такий веселий, враже?“
„Бо задоволений собою!“ каже.
„Не вже ж?“ — „Та-ж так!“ — „Як так,
[ходи-ж до нас!“

І раді слуги вже, що вдав ся жарт,
На силу тягнуть діда до палати;
Дід сам сьмієть ся вже, що й він щось варт;
Хоч чудуєсь, не знає, що й казати.
Прийшли. Цар хорий здивував ся тоже,
Очам своїм повірити не може.
Спитав і чує. „Дід не дід, — дарма!“
А дід стоїть собі та жде в куточку.
„Гей задоволений, скидай сорочку!“
А дід: „Та скинув би, коли-ж нема...“
Василь Щурат.

Найбільші міста на сьвіті.

По найновійшій переписі є в Європі тридцять міст, які мають більше, чим пів мільона населеня. На чолі тих міст стоїть Лондон, який після переписи з 1911 р. має 6.252.963 мешканців. Лондонське Сіті, осередок величезного числа домів і людей має лише 27.000 мешк. Другим найбільшим містом в Європі є Париж, якого число мешканців без передмість виносить 2.888.000. Паризькі передмістя не є дуже густо заселені три з них лише іменно Ст. Дені, Левальоа-Прет і Больонія сур Сайн мають більше чим по 50.000 мешканців. Друге місце під оглядом величини займає небавом Берлін, який вже нині є третім з черги найбільшим містом в Європі. Сам Берлін має нині вправді 2.084.000 осіб, але його передмістя, які небавомвйдуть в склад Великого Берліна, є дуже густо замешкані. Шарльотенбург має 320.000, Нова Кольонія 253.000, Шенеберг 178.000, а Вільмерсдорф має 121.000 мешканців. Великий Берлін має се-го року разом з передмістями 3.852.000 осіб, є отже о много більший від Парижа. Четвертим з черги містом є Відень, який має 2.065.000 мешк., потім іде Петербург з 1.908.000 і Москва з 1.617.000 мешканців. Семе місце займає Гамбург, маючи сам 957.000, а з передмістями 1.132.000 осіб. Трохи менший є Царгород з 943.000 душ населеня, а з авійськими передмістями 1.106.000. Девятим з черги містом є Будапешт, має він 880.000 осіб. На десятім місці стоїть Варшава з 850.000 мешканцями. Низше 800.000 мають міста: Глязгов, Ліверпуль, Неаполь і Манчестер, — низше 700.000: Брукселя, Монахив і Ліпск; Медиолян і Мадрит мають по 600.000 мешканців; низше 600.000 мають міста: Копенгага, Барцельона, Амстердам, Дрезно, Марсилія, Рим (550.000), Бірмінггам, Вроцлав, Кольонія, Ліон і Прага (514.000.) В Америці є 10 міст з числом вишим як пів мільона мешканців. Вони є: Нью Норк 4.767.000, Чикаго 2.105.000, Філадельфія 1.549.000, Буенос Айрес 1.400.000, Ріо де Жанейро 900.000, Ст. Люїс 687.000, Бостон 671.000, Кле-велянд, Балтіморе і Пітсбург, мають менше чим 600.000 мешканців. В Азії є найбільшим містом Токіо з 2.186.000 мешк. По нїм ідуть: Осака в Японії і Калькута в Індіях. Число обох є рівне, виносить по 1.239.000. По мільоні мешканців мають китайські міста: Гсіангтав і Гінган, також Бомбай в Індіях. Кантон має 900.000, Ганкав понад 800.000, а Тіентсін 800.000. Пекін, якого число передтим дуже переборщено, має лише 693.000 мешканців, Шангаї і Банккок мають по 650.000, Фуци і Чунгкія по 600.000, Мадрас має 520.000, а індійський Гайдерабад пів мільона душ населеня.

В Австралії є лише два міста з числом пів мільона населеня, іменно Седнай 600.000 і Мельбурн 560.000, а в Африці лише одно таке місто: Каїро, яке має 680.000 мешканців.

Власний дім Руського Народного Союзу (83 Grand St., Jersey City, N. J.)

КНИЖКИ

котрі можна дістати в друкарні „Свободи“:

Ангел та пустельник	15
Америка	15
Американець, веселий образ з життя народу	15
Бери та читай	30
Борба клас і чому робітники організують ся	15
Весела книжочка з образками	35
В Старім і Новім краю	25
Гостина сьв. Николая, драматична гра для дітей	10
Доля галицької сироти	5
Дещо про звіврата	30
Дещо про права і суди	10
Дорога до свідомости	10
Емігрант	15
Журавлі	10
Житє, зарібки, організації і т. п. в Зл. Держ.	15
Зуб за зуб	10
Казки за Циганів	10
Коротка історія Русь	10
Капітал і праця	15
Казки про Жидів	15
Книжочка рахункова	50
Марія	10
Многострадалий народ	20
Народний рух австр.-угор. Русинів	15
Оповіданє про Алї Бабу і сорок розбійників	20
О підземних скарбах	25
Оповіданя про заздрих богів	25
Про нутро землі	10
Покуса	10
Про кінець сьвіта	15
Рицар і смерть	5
Розмова Поляка з Русном	10
Релігійні вірованя	20
Русько-англійський тлумач	60
Слово ч. 5.	15
Слово ч. 6.	15
Страшна пімста	20
Смерть	15
Степові люди	15
Страйк	20
Стріляй на смерть, робітнича драма	15
Товариска ворожка	15
Хто з чого жие	15
Упїя в Америці	20
Які то є люди на землі, з 20 образ.	50
Як мужик ходив до царя правди шукати	15
Через кордон	15
Хлопська доля	5
Молитвенники і книжки богослужбні та релігійні.	
Звичайна оправа.	
Зборник	1.90
Зборничок	1.30
Новий Завіт	2.00
Псалтир	1.00
Бог Надежда Моя	1.00
Хліб душі	.60
Хліб душі, латинськими буквами	.84
Дорога	.52
Дорога, малий	.32
Друг душі	.50
Горі Серце	.34
Ізборник Церковний, малий	.70
Ізборник Церковний, мал. лат. бук.	.70
Молитвенник, галицький	.66
Псалтир, малий	1.20
Сокровище Душі	.80
Зборничок	.55
Збірник найкращих пісень церк.	1.10
Ангельський хор, збірник народно-церков. пісень під ноти ч. I.	.25
Ангельський хор, часть II.	.5
Гарна оправа.	
Бог Надежда Моя	2.00
Хліб Душі	1.80
Хліб Душі, латинськими буквами	2.00
Дорога	1.70
Дорога, малий	1.00
Друг Душі	1.30
Горі Серце	1.10
Молитвенник	1.80
Молитвенник, латинськими букв.	1.80
Друки.	
Метрики шлюбні	.3
Метрики смертні	.3
Помяник за померших	10
Папір листовий з вінетами, одес.	.2

Родимці!

ТУТ! навліште поладете старонравні справи процесові, складові, військові, контракти купні і спродажи. В усіх випадках взодяч в обсяг мого діланя, удайте ся сей час по мене. Мій офіс знаходиться в локалі Старограєвогo генерального бюро інформаційного в Нью Йорку і відчинений від години 9-ої рано до 9-ої вечерю.

М. Ночванський,
державний публичний нотар.

409 E. 5th Str., New York City

Не шумні обітницї, але правдиве ліченє і здоровлє! Найновїша метода ліченя.

Др. Гогенберґ,
спеціалїст зі старого краю підїям мєнє! Врвав мене в обїтницї смертї! Влічав мене! Тодї, коли нїші лікарї відступили від мене, так піше в публичній поляці пацієнта. Коли не знаєте що др-а Гогенберґа а єсть хорї, удайте ся сей час до нього, а перекодаєте ся, що др. Гогенберґ Вам поможе.

Др. Гогенберґ посвятив много лїт в старїм краю а передовїс в Америці на студїї медичнї і хїмічнї. Вилїчє тисячї найрїзнішїх недуг своєю спеціалїною методою, яку нїхто нїшїй не в силї наслідувати. Доктор Гогенберґ лічїть випадковою через него методою всїякі нїші недуги, як на прим.: бїль і вазорїт голови, тїсненє над очима, болї в очах, недуги носа і горла, хрипку, кашель, недуги легкїх, чахотку, болї під грудьма, недуги серця, недуги жолудка як катар жолудковий, звуженє, розширенє і вдує жолудка, нудности, фебра, бїль в крижах, хороби утробї, кишкєк, нирок і мїхура. Нїшнї недуги, а іменю: недуги матїрї. Всїякі недуги дїточї. Лічїть такожє і зїпсує кровї, яке є причиною всїляких недуг. В найбїльшїй тайнї лічїть оспї вло у мужикї і жївотє секретнї недуги заразливї так званї брїднї недуги, навїть застарїлї. Успїшно вилїчє ревматизм а сякого рода та мервовї хороби та їх наслідки. Усуває всїякі висипки та бляки на тїлі а жївкам привертає молодїй вигляд лиця і красу.

Доверше найтїмшї операції найновїшою методою при покочї знаменитого бувшого відєньского а тепер нїюрського хїрурга. Зголошуйте ся сей час по діланю до доктора Гогенберґа. Хто не може особисто, нєхай аглоєсєть ся листово, влучаючи двоєцєтову марку на відповїд. Адреса:

Dr. H O H E N B E R G,
608 E. 6th STR., NEW YORK, N. Y.
Телефон: Orchard 3615.
Години офісовї: 8 до 10 рано, 1 до 2 в полуднє і 6 до 8 вечерю. В недїлї від 9 рано до 2 попол.

Дарунок для моїх пацієнтєв.
Кождому пацієнтовї висїлає безплатно книжочку, в якїй находять ся цїни висказки в якїй спосіб можна охоронити ся перед зронїчними слабостями і як вазобґати в случаю доглянонї якоїсь недуги.

ПОЗІР!

ПОЗІР!

Кождїй Русин повинен мати славу Лїтурґїю (сьв. Службу Божу) Східно, греко-католицького обряду в Англїйськїм мовї, щоб в Америці він і його дітї та нїягелї могли на вський час знати, яка вона є по англїйськї. Прому набути оже

Лїтурґїю сьв. Йоанна Златоустого
в церковно-славянськїм і англїйськїм явках, перевадену через Др. Андрея І. Шпомана

Цїна 25 ц. Цїна 25 ц.
P. J. KENELY & SONS
44 BARCLAY STREET, NEW YORK, N. Y.

Михайло Угорчак, NEW YORK CITY.
500 E. 11-th St.
РУСЬКИЙ ХАРАКТЕРИЗАТОР,

випожиачє рїзні українськї і нїшнї костюми та представлєня і характеризує по низьких цїнах. Замовлєня приймає що найменше на 8 днїв перед представлєнем.

Бучерня і грєсерня на продаж в **Elizabeth, N. J.**

Дуже поплатнїй бізнес, за котрий ручить ся. Купуючий може взяти також на пробу. Цїна дуже приступна. Шо близїші інформації голосатись або писати: 34-36

М. Василїк,
36 E. 7th St., New York, N. Y.

Я ЛІЧУ ЛЮДИЙ АБИ БУЛИ ВИЛІЧЕНІ.

Моя довголітня практика і знанє на Вашї услуги. Всї тайнї недуги: утрата животности, заманєнє кровї, розширенє, стисненє, утрата кровї, висушенє, пропунїлина, гемороїди, слабости нирон і мїхура. Лічу трєвало, по умїркованїй цїнї. Порада даром. Привїдїть і огляньте анатомїчний музей та зобачте чоловіка в здоровлїю і хоробї. Вступ вільний. Затямте, що я лічу людїй аби були вилїченї в далеко коротшїм часї як хтонебудь иншїй.

Dr. W A R D,
417 6th Ave., NEW YORK, N. Y.
(Близько 25 ої улїци).
Години: від 9 до 8, в недїлї від 10 до 2.

Повїдомленє.

THE EUROPEAN COLONIZATION COMPANY,
441 Drexel Building, Philadelphia, Pa.

Отсим повїдомляє ся, що Руська Кольонїя в West Millville розвиває ся дуже скоро, бо до того часу розпродано перейшло 1000 акрїв землі, а переважно позакупували самї Русини.

Тепер розпочали парцелювати кількєсот акрїв цїлком близько при мїстї Millville. Та нова парцеляція лежить в середнїй межї двома „стрїтами“: одна веде до мїста Bridgeton, а друга до Carmel. Та, що веде до мїста Bridgeton курсує нею „Стрїткара“ між Millville а Bridgeton, а та що веде до Carmel незадовго між Millville а Carmel буде так само іти „Стрїткара“.

Ся земля є дуже добра а положенє чудове і гарне. Земля суха, рївна і дуже урожайна. Інтересованї приїжджайте, не відкладайте на завтра. Нинї Вам добре сю землю оглянути і випробувати, бо в сусїдствї Руської Кольонїї є соткї фарм, якї управляють переважно Американцї.

Ся земля є попарцельована по пять акрїв, але хто голен, може купувати кілько хоче парцель. В тїй парцелї одна 5-акрова фарма коштує \$376.00. Лише треба дати \$100.00 задатку, а рєшта на виплат, \$5.00 або \$10.00 мїсячно. Хто платить згори, дістає оцует 5 процент, і до того, протягом двох-трєх тижнїв дістає чистий „дїд“ „Guarantee Deed“ або по нашому „Інтабуляція“.

Родимцї! Чи не добра для Вас спосібність? Кождїй з нас мрїє щоби бути незалежним, не слухати фабричних трубїв та гукїв, або спускати ся в підземнї майни. Як закупите в West Millville кавалок землі, то відчуєте що ушасливилисье себе і свою родину, бо всї житєві средства будете мали свої і не будете потребувати платити високї ренти. Не одні купуєте „лоти“ і платите за них високу цїну, або кілько то з нас закупують фарми в пустинях, де нема нї мїста нї фабрик. О тїм вже писалисьє що тут є мїліоновї мїста, що тут є цивїлізація, що тут що години трєн їде з Philadelphia до Millville і з Millville до Philadelphia, а тикет коштує Вас лише \$1.32 в обї сторони.

Тотї що уже позакупували а перемудфують ся на свої фарми, Компанїя обїцяє їм дати 5 акрїв даром, де будуть могли побудувати Школу, Церков і иншї інституції якї громада буде потребувати.

Родимцї! Спїшіть, доки маєте добру нагоду. Прилучїть ся до тєх близько 100 родин, котрї до тепер у нас закупили землю а побудуємо велике, богате і красне руське мїсто.

Можете приїжджати кожного дня і оглянуту сю землю, або пишїть по руськї з повним довірєм.

В нашїм бюрї займають уряди Русини.

THE EUROPEAN COLONIZATION CO.,
441 Drexel Building, 5th & Chestnut Sts., Philadelphia, Pa.

Вже вийшла нова, довго ожданя книжка, а то **ВЕЛИКИЙ РУСЬКО-АНГЛІЙСЬКИЙ ТЛУМАЧ, п. з.:**

„ПРОВІДНИК“

або практичний підручник до науки англїйської мови в короткїм часї без помочи учителя.

ПРОВІДНИК сей обнимає 320 сторїв друку великого формату а мїстять: руську і англїйську писану і друковану азбуку, легку практичну граматїку, розговори на вськї случаї, гарнїй і повнїй англїйсько-руськїй і русько-англїйськїй словар, подїл часу, мїри, ваги, взори англїйськїх і руськїх лїстїв і т. д. — Цїна Провїдника \$1.50, в полотнїй оправї з золотим витисном \$2.00. — Крім сего поручаємо новї книжки, якї Руська Книгарня видала на днїях своїм накладом або закупила: 1) 36 рїзик церковних пісень під нотами 60 цїт., 2) Чому подї не женять ся? 10 цїт., 3) Чого учив Ісус Христос? 15 цїт. — Пишїть за нашими Каталогами на адресу:

RUSKA KNYHARNIA, 850 Main Str., Winnipeg, Man., Canada.

23

Слухайте назовє! Не дайте себе вивискувати! Чи знаєте про те, що шифкарти подешевїли? Хто їде до краю, сей нехай не платить більше як 23 дол. за шифкарту! Тільки належить ся! Тільки ми беремо! Експресовї пароходи! Пишїть тїлькє до нас! Довїдаєте ся правду!!!

ДОЛЯРИ ШИФКАРТА ДО КРАЮ.

Осбїякцї! Домовня харз! Даємо пїчлї! Вдєставляємо пакунки! Врєабляємо вільнїй перевїд через гранїцю! Шукємо за костюмерами аби їх вдєволити а не вивискувати! Церковнякє тї! Платїть авїятку 2.00 дол. зб. пишїть по інфїрмації.

\$28 дол. ШИФКАРТА З КРАЮ ДО АМЕРИКИ \$28 дол.

AMERIKA EUROPE CO., 2 Carlisle Str., New York City. Число телефону 3459 Rector.

BULL DURHAM — ПЕРВОРЯДНИЙ ТЮТЮН. Улюблений гатунок через 52 лїт. 52 лїт заслуженої слави — се найліпша рекомендація тютюну „BULL DURHAM“. Про його яєїсть свїдчить і та обставина, що пошит за ним стоїть завєїгди на першїм мїсці поміж усіми нїшнїми родами всїляких тютювїв. В однім тїлькї мїнувшїм роцї рєвїшло ся „BULL DURHAM“ тютюну 352 мїліонїв мїшочкїв. „BULL DURHAM“ надєсть ся так добре до факїю як і на папіроси. Продаєть ся в мусїловнїх мїшочках по 5 центїв за пїтку; а одного такого мїшочка буде найменше 40 папіросїв. За таку малу цїну дістаєте найліпшїй, найчїстїйшїй тютюн, котрий своєю яєїстю перевишає всї нїші гатунокї. Переконайте ся самї і скажїть, чи знайдєте який нїшїй тютюн, котрий смакуєтєв би Вам більше вїж сєй славиїй „BULL DURHAM“

Правдивий

„BULL“ DURHAM

ТЮТЮН ДО КУРЕНЯ В ЛЮЛЬЦІ І В ЦИГАРЕТКАХ.

10 звичайних цигареток коштує 5 цнт.
10 ліпших цигареток коштує 10 цнт.
10 найліпших цигареток коштує 25 цнт.

А ВИ МОЖЕТЕ СКРУТИТИ СОРОК ЦИГАРЕТОК З ОДНОГО ПОЛОТНЯНОГО МІШОЧКА З НАЙЛІПШОГО ТЮТЮНУ „БУЛ ДУРГЕМ“. ДІСТАНЕТЕ ВСЮДИ.

Пачка цигаретових паперцїв дає ся даром.

BLACKWELL'S DURHAM TOBACCO COMPANY. STOCK OWNED BY THE AMERICAN TOBACCO COMPANY.

ЦІНИ І ПРАВИЛА ОГОЛОШЕНЬ В „СВОБОДІ“.

1) ОГОЛОШЕННЯ БИЗНЕСОВІ, які йдуть довгий час (від 3 місяців до року) платять ся після спеціальної тарифи, яку інтересовані дістануть на жадане листовно.

1-о, 2-о або 3-и разові ОГОЛОШЕННЯ БИЗНЕСІВ по 3 цнт. від слова за кожний раз.

ДРІБНІ ОГОЛОШЕННЯ, як: мітинги брацтв і товариств належачих до Р. Н. Союзу поміщає ся безплатно оден раз в рубриці „Рух в Відділах Р. Н. Союзу“.

ОГОЛОШЕННЯ ПРЕДСТАВЛЕНЬ ТЕАТРАЛЬНИХ І БАЛІВ по 2 центи від слова для брацтв і товариств належачих до Р. Н. Союзу, а для товариств не належачих до Р. Н. Союзу по 4 центи від слова.

ПОШУКУВАНЕ ОСІБ І РОБОТИ по 2 центи від слова за найменче 10 слів.

КОНКУРСИ ПАРОХІЙ і інші по 3 центи від слова.

ПРОПОЗИЦІЇ ЖЕНИТЬБИ по 10 центів від слова за найменше 10 слів.

Одноразове оголошене адреси 25 цнт.

2) Належитість за всяке оголошене мусить бути прислана з гори та в цілости. В противнім разі оголошене безусловно не поміщає ся. Належитість за дрібні оголошення можна прислати також поштовими марками.

3) Кожде оголошене мусить бути в редакції на тиждень перед датою виходу того числа часопису, в яким воно має бути поміщене. Оголошень телефоном не приймає ся.

4) За зміст оголошень або за відповідальність оголошуючих ся в часописі фірм редакція не приймає ніякої відповідальності.

5) Кого-б скривджено, або з ким зле обходжено-б ся в тій фірмі, яка оголошує ся в нашій часописі, нехай про се сейчас повідомить редакцію, а коли подасть достаточні докази шмуфта, викине ся оголошене несовісної фірми; крім сего редакція доложить всіх старань, щоб ошуста потягнути від відповідальності.

6) Редакція має право відкинути або перервати яке небудь оголошене, не подаючи причин.

7) Редакція має право жадати від фірм або незнаних осіб, щоб прислали докази, що ведуть свій бізнес чесно і дійсно зможуть додержати того, що обіцяють в оголошеню.

8) В оголошеню мусить бути тільки правда. Редакція має право відкинути всяке підозріле оголошене.

9) Оголошення мусять бути писані пером, виразно і на одній стороні паперу.

10) За дрібні оголошення редакція не відповідає ніяких поквитовань.

Молочні фарми. Фарми 200 акров, величезні гарні забудовля, 20 коров, Holstien коні, машинерія, тудьса; ціна \$4000, вплата \$1000. Дохід за молоко \$7.00 денно. — Фарми 100 акров, гарні будівля, 12 коров, коні, тудьса; дохід з молока \$4.00 денно. Ціна \$2000; вплата \$700. Ріжні менші фарми. Даємо 15 літ часу, 5 процент. Церков на фармах. Много Русинів. Julian Raymond, P. O. BOX 983, LOWVILLE, NEW YORK.

ПОЗІР І ПОЗІР І усі ті, що змінюють свої адреси.

Експедиція нашої часописи просить усіх тих Вп. Родимців, читачів нашої часописи, які змінюють місце свого побуту чи помешканя, повідомлювати про се адміністрацію „Свободи“ після поданого позниже взірця:

Член відділу Р. Н. Союзу...
Ім'я і назвисько мое звучить...
Моя стара адреса звучить...
Прому вислати „Свободу“ на нову адресу, яка звучить...

Просимо затамити собі сей взірць і після того взірця змінити, в разі потреби, свою адресу.

СВОБОДА 83 Grand Str., Jersey City, N. J.

Одиноний руський адвокат на цілу Америку.

Доктор прав ЮЛІАН ЧУПКА, полагаєтє всі справи американські. Понеже др. Ю. Чупка був адвокатом в Галичині, для того полагаєтє Вам найліпше всі справи процесові, спадкові і війскові в Галичині, спорядити повномочія, контракти і всі правні документи і перепровадити інтабуляції. — Адрес: Dr. Julian Czupka, P. O. 372. 3 N. Main Str., WILKES BARRE, PA LUZERNE CO.

ЖІНКИ! Учїть ся акушерї в нашїй школі або у себе в дома. Наука в російській або польській мові. Станьте ся независимими. Наука триває 3 місяці; по її скінченю видаємо диплома. Адресувати: Dr. C. DEUTSCH, School of Midwifery, 229 E. 14th Street, New York, N. Y.

Петро Ярема РУСЬКИЙ ПОГРЕВНИК. випозичає керчі на весїля, хрестинні і асиї другі забави. 115 Ave. A., NEW YORK, N. Y. Телефон: Orchard 2568.

R. J. Glick Агент асєнураційний від огни. Офіс находить ся в WILLIAM McCONNEL BUILDING (15-30) SHAMOKIN, PA.

ЖЕЛІЗНИЧІЙ ГОДИНИК для мушци. І живю, накручує ся без ключика, поволочуваний, з гваранцією на 20 літ, подвійні куверти красно аврїані. Ходить безупередно точно на спеціально зроблений для людей, котрі роблять при жєлїзницях і гварантує ся на 20 літ. Незвичайна нагода. — Ми виплємо сей годиник на кожду адресу за послїплатою (C. O. D.) \$5.75 і за зворот пересылки, з тим привілеєм, що кождий може його оглянути, і если ему не подобає ся — то тоді не потребує платити ані одного цента. За такий годиник у нашого купця треба заплатити 35 дол. Дуже гарний 14 кар. золотом поволочений дальшущок в дармовисом — додає ся даром до кождого годиника. EXCELSIOR WATCH CO 1101 Athenaeum Building, Chicago, Ill.

РУСИНИ ПІТСБУРГА! Чи Ви знаєте ЩО ГРОШІ ТО СИЛА? Старайте ся пізнати та пічїніть складати свої ошадности в стейтовім Банку на рові вулиць Carson і 14-ої. Сей банк в однім з найстарших і найпевніших банків, що цілковито забезпечує Ваші ошадности. У нас складають ся гроші церковні, братські, сирітські і ин. Кождий, що має у нас гроші, отримує на бажане звіт стейтових контролєрів. Продаємо КОРАБЕЛЬНІ ПАРТИ на найліпшї лінії, а ГРОШІ до краю висилаємо по поштовім курсі. GERMAN SAVINGS & DEPOSIT BANK COR. 14th & CARSON STS., South Side Pittsburg, Pa. Н. В. Рот, през., А. П. Міллер, кас., Ос. Бучак, уряд. банк.

THE FIRST NATIONAL BANK OF MINERSVILLE, PA. Капітал \$50,000.00. Надвишка і нерозділені зиски \$100,000.00. Заснований 1864 року. Провадить загальний банковий бізнес. Видає міжнародні монї ордери, драфти і пересилає гроші до всіх частий сьвіта. Позичає гроші на реальности. Депозити сего банку подвоїли ся протягом послїдних 5 літ і виносять тепер около \$500,000.00. Банк пересилає гроші через фірму Knauth Nachod & Kuhne, New York, N. Y.

Д-ра RICHTERA PAIN-EXPELLER. Д-ра RICHTERA ВСЕСИЛЬНИЙ ВНІШНИЙ СЕРЕДНИК ПОВИНЕН БУТИ В МЕДИЧНІЙ ШАФЦІ КОЖДОЇ ФАМІЛІЇ. Він проганяє ревматизм, подагру, біль в бєдрах та в клубових сугавах і невральгію. Усуває швидко всі болї та затверділости сугавів і мяснїв. Знаменитий на вивихненя, хромість і стовченя. Скорий лїк на простуду, інфлюєнцу, біль горла, затамоване віддиху або тяжке віддиханє. Не дайте ся ошукати. Правдивий находить ся в представлєнім тут пуделку. По 25 центів і по 50 центів флащинка в аптиках. F. Ad. Richter & Co. American House, 74-80 Washington Str., NEW YORK, N. Y.

РОДИМЦІ! ЧИТАЙТЕ І ДРУГИМ СКАЖІТЬ! Час попірати своїх земляків, а не ворогів нашого народу. Загляньте у вільній хвилї до мосї канцєлярїї побіч руської церкви, а переконаєтє ся, що знайдете там помч і пораду у всїляких клопотах і справах старокраєвих судових, маєткових і війскових. Если хто з Вас має процес в краю, або хоче стягнути гроші від свого довжника в краю; хто має справу спадкову або хоче продати або купити грунт в старім краю — то знайдє у мене совістну, фахову і дешеvu пораду і помч. Крім того продаю шифнарти на всі найліпшї лінії і найтанше. До краю від 23 до 27 доларів, з краю до 28 дол. Також продам фарми, доми і лоти в найлутших місцях по найдешевших цінах. — Порада безплатно. На листи відповідає ся відвортно. Н. CZARNECKI, 30 E. 7th Str., NEW YORK CITY.

ENTIRELY NEW NEVO CIGARETTES —CORK TIP— Виріб Цигареток з турецьких мішанин тютюну. Вдоволяють усіх курців. Чудові шовковї несподіванки Образці птахів і цвітїв в кождїй пачці. 5 цнт. за 10 штук. Продає ся по всіх шторах СПРОБУЙТЕ ПАЧКУ І УПЕВНІТЬ СЕБЕ. З шовкових птахів і цвітїв суть гарні ватковки. P. LORILLARD CO. ДРУКАРНЯ СВОБОДИ виконує всякі ДРУКАРСЬКІ РОБОТИ.

Найвисше забезпечене \$100,000.00. Читайте з увагою! Не дайте дурити ся агентам кредиторів і брокерів рекламною. Ям вам хто говорить, що ручить ся се або те, то не зашїтайте цїнама, чим він ручить і до його вїркуа? Відвїтальний Агент і банкір складає заруку в державну касу. Замк повірите, кому свій грош, чї то до перохованя, чї переслал до старого краю, попередити прокождїте ся, чим і як хто ручить за ваш тяжко зарпращованїй грош. Я аложив в державній касї сто тисяч доларів. Як заруку для вас Тому тимте, що треба уникати певних банкірїв. До наших послуг є старий, опитний Агент, який висилає 100 корон за \$20.43, 200 корон за \$40.85, 500 корон за \$102.00, 1000 корон за \$204.00. Продає шифнарти до Європи і до Америки, робить контракти, повновласта та полагаєтє війсковї справи, а усе те робить дешево, совісно і точно. Пшїть по подробицї курсу і цїни шифнарт. Відповідаю відвортно поштою, а всїмк пораду даю безплатно. HENRY J. SCHNITZER 141 Washington St., New York. Найвисше забезпечене \$100,000.00.

Слава XII-ій Головні Конвенції Руського Народного Союзу в Вилкесбери, Па.!

Слава усім Головним Урядникам і Делегатам!

Радьте над добром Р. Н. Союзу і всеї американської Руси!

Нехай живуть всі члени Р. Н. Союзу!

ЩЕ НЕ ВМЕРДА УКРАЇНА!

Програма

XII-ої Головної Конвенції Р. Н. Союзу,

котра має відбутися в Wilkes-Barre, Pa. почавши від дня 9 го вересня 1912 р. в гали Y. M. C. A., 27 N. Main Str.

1. В понеділок 9-го вересня о год. 9-ій рано відправити Духовний Отець Р. Н. Союзу торжественну Службу Божу а відтак панахиду за померлих членів Р. Н. Союзу в руській гр. кат. (галицькій) церкві на 635 N. River St., Wilkes Barre, Pa. — На Богослуженю обов'язані явити ся всі Гол. Урядники Р. Н. Союзу і всі Делегати і Делегатки.

2. По Богослуженю всі Гол. Урядники і всі Делегати і Делегатки удадуть ся до галі, в котрій буде відбувати ся Конвенція.

Порядок Конвенції:

3. а) Духовний Отець Р. Н. Союзу відмовить молитву;

б) Головний президент Р. Н. Союзу отвирас Конвенцію;

в) Покликує з поміж Делегатів Верифікаційний Комітет для справдженя повноважень всіх Делегатів;

г) Покликує президента Конвенції і його двох заступників для переведеня Конвенції. Покликаний президент Конвенції покликує відтак двох секретарів зпоміж Делегатів, для точного веденя протоколів з конвенційних нарад.

4. Sprawozdane Verifikacyjnego Komitetu.

5. Вибір слідуєчих комітетів на час Конвенції:

а) Комісія шконтруюча з 5 членів для провіреня маєтку Р. Н. Союзу;

б) Комісія шконтруюча з 5 членів для провіреня маєтку „Свободи“;

в) Комісія виборча з 5 членів для переведеня вибору Гол. Урядників і менеджера „Свободи“;

г) Комітет газетярський з 3 членів для поінформованя місцевих часописий про справи організації і її цілі;

д) Комісія просьб і скарг з 3 членів.

6. Sprawozdane Głównych Urzędników:

а) Sprawozdane Dух. Отця Р. Н. С.

б) „ „ „ Гол. Председателя

в) „ „ „ Місто „

г) „ „ „ Председательки

д) „ „ „ Рекорд. Секретаря

е) „ „ „ Финанс. „

ж) „ „ „ Касієра

з) „ „ „ Організатора

и) „ „ „ Контр. Комісії.

7. Дискусія над повисшими справозданями.

8. а) Sprawozdane менеджера „Свободи“;

б) Sprawozdane редактора руської „Свободи“;

в) Sprawozdane редактора словенської „Свободи“;

г) Sprawozdane Контр. Комісії.

9. Дискусія над повисшими справозданями.

10. Загальна дебата що до Урядів Р. Н. Союзу і „Свободи“ на булуче.

11. Sprawozdane Шконтруючої Комісії з маєтку Р. Н. Союзу.

12. Sprawozdane Шконтруючої Комісії з маєтку „Свободи“.

13. Вибір Головних Урядників Р. Н. Союзу.

14. Вибір менеджера „Свободи“.

15. Sprawozdane Статутової Комісії і дискусія над сим справозданем.

16. Sprawozdane Комісії просьб і скарг.

17. Внесеня і ухвалы для добра організації і дискусія над її органами.

18. Назначенє місцевости на слідуєчу Конвенцію.

19. Замкненє Конвенції і виплата делегатів.

Від Головного Уряду Р. Н. Союзу в Америці.

Jersey City, N. J. 16. серпня 1912 р.

Д. Капітула, гол. предс.,

Т. Лабовський, гол. рек. секр.,

С. Ядловський, гол. фін. секр.,

А. Шаршонь, гол. касієр.

Делегати на XII-ту Головну Конвенцію Р. Н. Союзу.

Відділ	Голоси
2. Іван Вергач	2
3. Семен Митренко, Семен Петрович, о. Ілія Кузів	2
4. Григорій Підлипчак	2
5. Михайло Пачута	2
6. Михайло Кричфалуші	2
7. Стефан Поступак	2
7. Андрей Капітула	1
8. Іван Тарбай	1
9. Гілар Телеп	2
10. Алексій Горбаль	2
12. Семен Фецько	2
13. Дмитрій Андрейко	1
14. Александер Валевський	2
15. Онуфрей Гриньків	1
16. Михайло Павлик	2
16. Андрей Добощ	1
17. Стефан Дунда	1
18. Семен Вислоцкий	1
19. Семен Пастернак	1
20. Йосиф Савка	2
23. Іван Іван заст., Іван Гайдук	2
27. Никита Мадяк заст., Андрей Зівичий	2
28. Юліян Муха	2
28. Іван Пачута	1
29. Андрей Юрчак	2
30. Йосиф Леньо	2
32. Іван Гардий	1
33. Ілько Махіборода	2
33. О. Еміліян Баранський	1
35. Іван Санчишак	1
36. Максим Капітула	1
37. Петро Жентичка	2
38. Еміліян Саварин	2
39. Андрей Варян	2
40. Павло Валях	2
41. Теодор Глива	1
42. Адам Ячишак	2
43. О. Дмитро Хомяк	1
45. Гаврило Слободзян	1
46. Стефан Драбняк	3
47. Іван Кіч	1
48. Ілько Кіш	2
51. Йосиф Лїба	1
52. Іван Худзик заступ.	1
53. Семен Баранецкий	3
53. Василь Оліярчик	1
55. Семен Пелеха	2
56. Стефан Дикий	1
57. Іван Недільський	1
58. Ницефор Дудак	2
59. Андрей Овад	1
61. Йосиф Орловський	2
62. Іван Тхурок заступ.	1
65. Юрій Кравець	2
66. Василь Глїот	2
69. Андрей Корпан	1
70. Теодозій Пацала	1
70. Михайло Кухта	1
72. Прокіп Судик	2
73. Гаврило Микитин	1
75. Михайло Галькович	1
76. Николай Франчук	1
77. Данько Ревак	1
78. Михайло Гіат	3
79. Іван Гаврик	1
80. Федор Звїр	1
81. Блажей Сьвінго	1
82. Александер Крїль	2
84. Стефан Голіневий	1
85. Онуфрей Шараварко	3

Відділ	Голоси
87. Стефан Кінь	1
88. Онуфрей Гриньків заступ.	1
91. Андрей Гальчак	2
94. Стефан Роман	1
95. Володимир Шипула	2
98. Семен Демчко	1
102. Йосиф Сенцица	2
103. Панько Шумський заступ.	1
104. Николай Ваверчак	2
105. Михайло Поляк	1
106. Николай Николишин	2
107. Григорій Ковалевич	1
108. Василь Цільник	2
109. Михайло Тимчишин	2
110. Андрей Роман	1
112. Катерина Бревка	1
113. Андрей Михневич	1
114. Михайло Каспч	2
115. Павло Ткач	1
116. Йосиф Круховський	1
117. Йосиф Стеткевич	2
119. О. Мїрон Данилович	1
120. Іван Венгрин	2
121. Іван Чачко	2
122. Дора Снайдер	2
123. Іван Тарас	1
124. Гринько Патрайко	1
126. Іван Валько	1
127. Іван Бурштинський	2
128. Михайло Галанка	1
129. Николай Чорний	1
130. Юрій Гут	1
131. Марія Медза	1
132. Василь Кочкодан	1
133. Іван Бардала	2
134. Михайло Шпонтак	1
135. Петро Цапар	2
136. Яков Гойсан	2
138. Афтаназій Шпопа	1
140. Александер Литвин	2
141. Іван Корчинський	2
142. Антін Дронжевський	2
143. Іван Петранич	1
144. Антін Зубрицкий	1
145. Григорій Сенько	1
146. Ілько Тригук	1
147. Олекса Трач	2
148. Стефан Понійко	1
149. Фран. Петришин	1
151. Андрей Трач	1
153. Іван Дубиля заступ.	1
154. Іван Демко	1
155. Іван Ваверчак	2
156. Іван Дубляниця	1
157. Алексій Цепко	2
158. Юрій Шак	1
160. Яків Притика	2
161. Кост. Волошин	1
162. Стефан Чолій	1
163. Марія Білик	1
165. Теодор Зелінка	2
166. Нестор Ревак	1
167. Петро Лїндер	1
168. Михайло Даньків	2
169. Іван Дрозд	1
170. Стефан Милянвич	2
171. Павло Припляк	1
172. Іван Мачуга	1
174. Іван Юшкевич	1
175. Петро Попивак	1
176. Мих. Яблонський	1
178. Григорій Балюх	1
179. Василь Колодій	2
180. Іван Заблоцкий	1
182. Теодор Артимович	2
183. Іван Худзик	1
184. Юрій Тот	2
185. Іван Пустай	2
186. Марія Капітула	1
187. Йосиф Теплий	1
188. Іван Бунга (мол.)	2
190. Теодор Скоцинець	1
191. Іван Базар	1
192. Василь Брикайло	1
193. Йосиф Дзюрка	1
194. Стефан Юревич	1
195. Петро Бігуван	1
196. Василь Сувак	1
197. Яків Квачан	1
198. Гіларій Занний	1

Відділ	Голоси
199. Василь Сувак заступ.	1
201. Максим Капітула заступ.	1
203. Юліян Павчак	1
204. Михайло Угорчак	1
205. Яків Грабар	1
206. Теодор Магалас	1
208. Стефан Стевене	1
209. Василь Маланчак	2
210. Андрей Кашинський	1
211. Прокіп Бусель	1
212. Іван Ількович	1
213. Петро Радецкий	1
215. Семен Кучма	1
216. Анна Залць	1
217. Василь Лучишин	2
219. Стефан Виклич	2
220. Василь Ковалик	1
221. Петро Мотало	2
222. Йосиф Качмарчик	2
223. Григорій Русинко	1
223. О. Мих. Кузів	1
224. Павло Когут	1
225. Алексій Балігроцкий	2
226. Василь Сувак заступ.	1
227. Петро Войтів	2
228. Анна Демянович	1
229. Михайло Югас	2
230. Николай Павлишин	1
233. Дмитро Концур	1
234. Яцентій Цюрчак	2
237. Василь Шлемко	1
239. О. Захар Орун, Ілько Гайдук	2
241. Володимир Каськів	1
242. Панько Шумський	1
243. Михайло Карялюк	1
244. Іван Чичко	1
245. Іван Паславський	2
246. Іван Цімбалїста	1
247. Ілія Борис	1
248. Йосиф Брингілевич	2
249. Лука Вельгош	1
250. Володимир Стадник	2
251. Йосиф Цюбан	1
252. Юлія Олекса	1
253. Іван Турок	1
254. Николай Савук	1
255. Лешко Сидоряк	1
256. Михайло Павелко	1
257. Йосиф Цаповський	1
258. Андрей Гальчак	1
259. Теодор Яремцьо	1
260. Андрей Тиханевич	1
261. Анна Дорунда	1
262. Олена Придун	1
263. Михайло Бунда	1
264. Юрій Опситник	1
265. Іван Плоскіма	2
266. Катерина Сийчак	1
267. Стефан Стевене	1
268. Михайло Баран	1
269. Михайло Квасний	1
271. Гриць Думанський	1
273. Василь Хома	1
274. Стефан Цицик	1
275. Зузанна Репак	2
276. Антін Підфалій	1
277. Теодор Яворський	1
278. Йосиф Котик	1
278. Мих. Білянський	1
279. Франко Скікевич	1
282. Николай Крук	1
283. Петро Цовків	1
285. М. Градонь	1
286. Петро Решетар	1
287. Семен Пелех	1
291. Теодозій Глюз	1
292. Стефан Бабій	1
293. Марія Сургент	1
294. Петро Гарбинський	1
296. Теодор Калиновський	1
297. Михайло Шмандука	1
298. Іван Кушнір	1
299. Михайло Буртик	1
300. Іван Березовський	2
304. Петро Кречковський	1
306. Іван Крих	1
309. Семен Песля	1
310. Терезія Силек	1
311. Олекса Хомий	1
313. Анна Ковал	1